

UNIVERSUL
LITERAR

C. BACALU : PE DUNARE

An XLII, No. 47.
21 Noembrie 1926.

Lei 5.

Reconstrucție

unei prietene moarte

În atelier, pe paletă, au vibrat cândva fiori;
Din liniile-ți, calde finuturi de sud,
Din alb, din negru și din roșu crud
Viința-ți toată am prefăcut-o 'n culori :

Din buze am stors roșu pentru maci și garoafe ;
Din trup, virginală șerpuiți de izvoară ;
Din piele, smalt pur pentru funduri de cer ;
Din ochi, umbre pentru orizonturi de sară.

Și-acum, de te-ai dus reîntoarcere nu-i,
Cere-te-ași cere din moarte, dar cui,
Și totuși eu ochii atâta mai pot ;
Din țărnul cellalt când vreau să te frâng,
Risipa culorii din pânze mi-o strâng
De pari lângă mine întregă și vie.

G. NICHITA

Pastel ireal

După ce s'a frecat peste orbită cu palma unui nor,
soarele roșu și plictisit
s'a uitat
nedumerit, înapoi peste sat,
ca un ochi blajin de bou obosit, —
apoi s'a lăsat pe-o rână înapoia cramei lui moș Terinte ;
soarele s'a culcat ca un copil cuminte.

Iar seara, ca o vișelușe cenușie și bolnavă
care-a fost la pășune, —
s'a apropiat tristă de cătune ;
la marginea satului, lângă biserică, s'a oprit
și scuturând din cap, și-a făcut clopotul dela gât să răsune,
apoi, crezând că locuințele
sunt grunji de sare

lăsați lângă drum.
a 'nceput să le lingă, până când a topit
întregul sat ; —
iar acum,
peste vatra satului, vișelușa s'a culcat.

Țăranii crezând c'a murit dintr'atât,
i-au aprins la cap lumânările de seu, care miroase urât.

A. POP, MARTIAN

ISPĂȘIREA

după FRAȚII GONCOURT

Doa după miezul nopții. Toată încăperea lumii e plină de în-neric. Numai ochiul de mică al paranei din mijlocul salonului mai trăește acest imperiu al suferinței. Mai de-arte, un sămbure de aur prelins din hărelul candeliei, frige albeața de crin unui pat, se sbeguește în loc într-o păială caldă și lentă, apoi se înfige în asta unui paravan, încrustând un brint, de unde fuge pentru a se topi în țăr! unde o pereche de ochi se închid ntru totdeauna, așezând pe cranul că ferbinie, un al treilea ochi de foc. rul e jilav, cu miros de toate nuar-e în care predomină cataplasma în-izită. La răstimpur, dau ungherele în re tremura câte o fantomă se aud sus-lele durerei înfinite. O umbră s'a pres dela un fund la celalalt fund al salo-ului, s'a oprit în dreptul ochiului de- la sculat din somnul lui adânc, hoi-ndu-l într-o lucire stranie, fixă, orbi-re, spre poalele așternuturilor, apoi toma s'a topit în umbră. Dintr'un colț, altă fantomă vine spre ochiul foc, oprindu-se într-o vibrație dia-ă, mărindu-și volumul care trece ste liniile de zugrăveală ale salonu-

E sora Tana care-și face rondul. ce și posomorită, mai palidă ca lu-narea care o plimbă la toate căpă-le patului, lăsând în treacăt la ure-a fiecăruia adormit, șopte duioase i îi mărește aureola de blândețe su-omenească, în care o îmbracă uni-ma sobră și lumânarea vie, învâ-ndu-i chipul cu o duioasă ingerească pe care adesea moartea o lipește pe nșile celor ce au adormit de veci! ce lumânarea pe la toate capetele, golind o gură arsă de pojarul cance-ni, un cap care dispăre într-o frac-ți a occipitalului înămolit în față, o eche de mări cari s'au imobilizat în ghiul operației, sau o pereche de go-chi care s'a înfipt în abdomen pen-a potoli niște colici. Și lumina trece nurătoare, înainte, din pat în po-ăzând obrajii surorii Tana cu o au-ă de sfințenie, luând-o cu ea mai de-te, într-o lume îndumnezeită, într-o e de jertfe, de devotament măreț — o lume suprapământescă și în care trăește decât elanul, rugăciunea și egația.

Sora Tana visase spitalul ca o rege-re a ei morală, și de unde nu ar fi dorit să iasă. Totuși, ajunsă aci, osfera lui îi micșoră avântul, um-ndu-i sufletul de o nedumerire înfri-ită. Răsetele studenților o înspăi-ță! Vede la fiecare pas moartea, rtea care se plimba încontinuu dela la disecție și înapoi, în cutia aceea bră, purtată după miezul nopții de infirmieri pe sălile cari se conto- într'un infinit sombru, macabru, e-ndu-i bruse, emoțiunile din timpul samentului. Și de câte ori trecea ângă căruciorul care aștepta la ușa ului pentru a purta pe-roțile lui jumă figur! palide, cari se reînfor- la salon mai palide, sora Tana ea o căldură stranie în șale, care epercută cu o înepătură surdă în ul degetelor, prelingându-se în căl- O bună bucată de timp se luptă în-ând să ingenunche această slăbi-e, îndreptându-și suferințele spre o ure divină și implorând pe Dumne- pentru statornicia obișnuinței.

astfel, încet, încerca zi cu zi, un

fel de senzațiune de antrenament bi-zar, care îi deslușea intuitiv mai mult, reconfortări stranii. Sgomotul surd dar ordonat, rămas în urma aparatului ad-ministrativ care face coada convoiului clinic, sau ecoul sălilor adânci cari încă vibrează și după ce au picrit toți pașii, îi procurară nădejdea unei lumi de o oră înviorătoare, de răgaz sufletesc, de vagă uitare de sine. O mândrie stranie, contribuia la înfiriparea sufletului ei sfios, dându-i o înfățișare de sfințenie, de altruism răpitor, umplând-o de mulțumirea unei biruinți delicioase în jurul ei. Și sora Tana nădăjduia cu o semeție duioasă, că moartea nu va avea

SARMANUL KLOPȘTOCK

aterea să-i smulgă triumful, din tr-a- fele-i puternic încolăcite în jurul ace- tei mulțumiri voluptoase. La rândul lor bolnavii, îi sorbeau din ochi îngrijirile, citind în făptura ei întreagă, toată bu-nătatea și desinteresarea care se degaja sublim din aureola ei ingerască și cu care o impresura divină ei menire! O iubeau, o adorau frenetic ca pe o mân-tuire, văzând în apropierea ei, scăparea lor întârziată. Studenții, la ora mesei îi rosteau numele cu o înflăcărare ames-tecată cu respect, păstrând fiecare în r-dâncul aprecierilor lor, un fel de mân-drie stranie pentru această ființă nouă și curată și al cărui suflet trăia intens și poetic în ochii ei focosi, între dege-tele ei de email, prin cutele vestmântu-lui ei sacru. Dar muncea mult, peste puterile ei aproape. De cele mai multe ori oboseala zilei o trimețea în chilie zdrobită, renunțând adesea la săvârși-rea obișnuitelor rugăciuni, căzând frân-tă pe patul alb, în prada unor friguri de virginitate târzie, cari îi da senza-țiunile unor turburări înfricoșătoare. Târziu după potolirea unui astfel de a-tac avea vedenii bizare ghemuindu-se în așternutul ei de smântână și căutând în grabă părți mai reci spre a-și răcori tăl-pile cari frigeau. Această jumătate de somn, îi făurea dorinși extravagante, o-pace ca și întunericul nopții care îi mă-

rea turburările, cutremurându-i corpul cu o senzațiune de nenorocire apopiată! Și continua să se lupte aprig cu puterea u-vei astfel de viziuni, cari deobiceiul pre-vestesc prăbușirile definitive și duc la desnădejde, pe astfel de prizioneze de bună voce. Nu de puține dați, se trezea într-o baie de lumini și irizări de aur, fără ca să poată privi în fundul ei clar, în văpaia strălucirii ei regească, — un fel de reflex incert, asemenea încrucișare-ilor unor snopi de ațe de lumini și la întâl-nirea cărora, apărea dureros toată fericirea ei vestejită de leșuala deziluziei. Din acest relief de nedumerire, se desprin-deau întinderi nesfârșite, din care se tru-dea amar să-și înseleze certitudinea ce-lor ce avea să vie! Dintr'acolo se apropia lent, adierea unei vieți senine, d'nt'acolo unde dispăreau dorințele deșarte de eri și frământările de astăzi; dintr'acolo, unde avea să-și ducă immaculată virginita-tea și unde suspina fiorul unei însule-țiri noi — ceva asemănător cu frigurile anilor de pension și care tremura în qua-drulul fantastic al chimereilor, topindu-se apoi în infinit, pentru a mări descuraja-rea, a doborî fecioria și a potoli de veci nădejdea și de unde totuși, vin armonii de făgăduinși turburătoare — visul satanic al simțurilor supraexcitate.

Și în lumea unor astfel de stări, sora Tana simțea în suflet o învâlmășeală de iluzii abea potolite, un fior bizat de re-deșteptare, care-i frângea trupul într-o a-patie de voluptate ucigătoare, care îi tor-tura ființa stăruitor, primenindu-se mai în urmă într-o ațătare suavă, asemenea senzațiunii atingerei vagi, a unei aripi de fluture sau a sărutării focoase, îndelung chinută de așteptare și care topesc patru buze arse, în prima sărutare aprigă, care aduce sfârșitul fecioriei!

*

După contra-vizită.

Tumult infernal în camera internilor; anul al patrulea, sărbătorește fiuele de stagiu. Prin rotogoalele de fum, năpă-dește larg și vertiginos, tot disprețul și veselia fără de margini a acestor corifei ai generației noi și care plimbă din umăr în umăr, butelii cu alcool, și din gură în gură, glume de tot soiul, într'un zumzet de sburdălnicie, de șagă și voce bună!

Și într'un timp, când o sticlă se opri d'n întâmplare deasupra capului lui Daniel, adunarea isbucni într'un glas:

— Ah surorile, surorile dragii mei ca-marazi! Dar pentru numele lui Dumne-zeu, de ce nu le-ați convocat?

— Ia slăbiț-mă strigă un somnoros, cu astfel de colegi!

— Mai la o parte cu egumenele astea cari urăsc de moarte pe bolnavii cari re-fuză împărtașania și în schimb se duc la mahala pentru a-și ascunde un avort!

Daniel plecă ușor capul cu țigară cu tot, deasupra unei scrumiere.

— Foarte înălțătoare menire Domni-lor, adause un altul, dar luați aminte ca aci avem personal de gardă tot atât de harnic ca și D-lor, dar despre meritele cărora nu se pomenește nimic! Aici ast-fel de mironosițe în uniformă de vestală, sunt în stare să lase să putrezească în așternut cadavrul unei biete lăuze care nu ar avea cu ea actul de cuניenie, soco-tind că spitalul ar fi un locaș de peniten-ță dacă nu chiar un colț al raiului!

— La dracu! sbieră Daniel. Un astfel de rechizitor l'am mai ascultat cândva într-o pagină a lui Voltaire. Așa să știți, că nici voi nici Voltaire nu aveți dreptate! Sunteți niște călăi cu aceste biete martire desinteresate, care renunță la tot spre a se devota împărăției purtoului, muncind ca niște automate, martirizân-du-se în atmosfera asta de grozăvie și scârbă, nerăvnind la nimic și mulțumindu-se cu nimic! Luați pe oricare altă fe-

mee din afara regatului ăsta, al formolului și aduceți-o vă rog în fața unei astfel de înfrânțe de bună voie, la ora când scormonește într-o rană! Se va cutremura desigur, din toate mădulele și nu va întârzia să-i pună la picioare toată admirația și salutul ei. Și voi dar trebuie să vă prosternați dacă aveți o inimă, înainte de a o bârși!

— Nu mă miră de loc adause țipătul unui alt student care se frângea într'un colț. Este desigur o pricină personală la mijloc, care are darul să îngrijească într'astfel pe suror!

— Care anume pricină, izbucni Daniel mușcând din pahar?!

— Ilaide, toată lumea știe, — la naiba cu ipocrizia — adause țipătul din ce în ce mai beat.

— Sfârșește urlă Daniel, greblând cu degetele, firele de bectemis, ale bărbii cari scânteiau într'o spuză strălucitoare de broboane de rachiu.

— Oare tăgăduiești că ai fi îndrăgostit la nebunie? continuă cel de al doilea țipăt.

Daniel rămase într'o mișcare de silnicie, de nehotărâre. Apoi tresări. Un intern adause:

— În orice caz este știut de toți că și ea nu e mai puțin sedusă!

— Sunteți cu toții niște bețivi, izbucni Daniel.

— Dar cine s'a îndurat vre-odată să închidă ochii, când ea se gudură pe lângă sorțul tău, numărându-ți firele din gene, în vreme ce tu îi urmărești pierdut razele ochilor ei mari, cum se frâng în albeața halatului? întări primul țipăt.

— Ori cum e vorba de o tactică de mutism, care spune atâtea și atâtea, când pui pe femei într'o astfel de dilemă.

— Ergo, izbucni corul, toată lumea e bețivă? Și penrucă din întâmplare (!) știm și noi, ceace știe toată lumea, suntem dar cu toții niște bețivi? Pofțiți logică, cu carul nu alteva! Și apoi mai pe scurt domnilor, toate infirmierele în orele libere, nu vorbesc decât de ei, așa să știți!

Și în vârtejul chefului ăsta, care se topea în beatitudinea unei fără de margini uitări de sine, mintea lui Daniel păru că se trezește într'o lumină de recentă amintire. Toate mărunțișurile întâmplărilor, toate nimicurile trecutului cari scăpărară în năvălnicia aducerilor-aminte în timpul boalei Janei, apăru în ochii lui orbiți de rachiu, conturându-i adevăratul sens al acestui scurt dar dureros trecut și pe care nu-l putuse încă inmormânta!

— Ei bine Daniel, reluă corul, încă nu te-ai hotărât?

— Nu am pentru ce, răspunse internul automat, aducând la gură un pahar plin; apoi se aplecă în coate făcând să pară masa cea lungă și grea, și care nu trosnise nici odată până atunci! Avea în priviri clipiri care arătau că în dosul lor săia o hotărâre în vreme ce buzele continuau să morfolească o țigare care nu fusese aprinsă deloc până atunci. Apoi apropiindu-se de un student, la întâmplare:

— Care va să zică este adevărată povestea mea? Și e hotărât că și ea are un sentiment?

Dar studentul interpelat, continua să moțăie. Daniel se apropie mai mult, luându-l de mijloc:

— Cum? E posibilă o astfel de închipuire? S'ar putea oare profana un vestmânt care lasă în urma lui atmosfera sfântă a altarului și care totuși te îmbie la o dragoste atroce, având ceva din poezia unei spovedanii? Și cu toate acestea săvârșești sacrilegiul pentru că este divină numai voalul acela sublim care închide chipul de ceară al surorii, ca într'o

Din „EXPOZIȚIA ACADEMIEI ARTELOR DECORATIVE“

cutie a fecioriei și pe capacul căreia stă sigiliul ispitei.

Dar avântul lui Daniel trebui să se curme, când corul risipindu-se prin săli, îi aminti că e dejurnă.

Cei mai mulți erau de părere că Daniel ar trebui să se odihnească și că în odaia de gardă ar putea să moțăie un altul. Dar Daniel dispăruse. Traversă în goană grădina adormită și când intră în sală, se ivi în capăt Sora Tana care se îndrepta spre mansarda ei. O urmă pe furiș, intrând direct după ea, în odaie. Căldura scundeii încăperi răspânda o mireasmă de ordine și de castitate care făcea să fie în tămplele lui Daniel tot rachiu ce băuse. Dar sora Tana simțind pași lângă ea, se întoarse într'o atitudine de răstignire, ceace buimăci într'atâtea pe Daniel, încât acesta se repezi, înăbușind pe acest Krist transfigurat în cea mai divină dintre fecioare. Sora Tana se smuci cu o sforțare de indignare supremă, aducându-i la loc brațele și lovindu-l. Daniel se strecură înfrânt, străbătu inebunit spitalul care dormea, traversă din nou grădina în care trăia numai suspinul stelelor și plânsoarea cucuvelelor, scoborî scara, și rămase înlemnit pe cea din urmă treaptă care desparte parcul de curtea necropsiei.

Ziua următoare simți în locul loviturii ce căpătase, pata unei muștrări amare. Mai cu seamă nu se domirea dacă, isprava din noaptea trecută era imboldul unei afeccțiuni ce ar fi nutrit într'ascuns surorii Tana. Iși amintea lămurit chiar, că niciodată nu iubise pe sora Tana. În glasul, în gestul și în întreaga ei făptură, în mireasma de purificare și de sfințenie a chilioarei ei, văzuse ceva din apucăturile și amintirea Janei — și atâtea tot. Și când beția trecuse marginile abuzului, îi veni ideea tentativei unei consolări. Nici odată însă, gândul său cinstit nu trecuse dincolo de pieptarul ei de atlas, străbătut de crucifixul de abanos și care învălue cu o înfățișare de nevinovăție îngerească. În chiar cele mai intime împrejurări, la ora pansamentului, când răsuflarea ei parfuma mată înfiora petalele unui trandafir care se odihnea pe bluza lui argintie, sora Tana nu era pentru el de cât tovarășa înălțătoarei lor meserii: așa cum îi surprindea acel mare moment de altruism divin, care

ii imobilizau deasupra ranei celui ce cereau din ochi, mântuirea. Se gândea doară la această încercare de incorect dină, mai mult sub imperiul intenției perverse a absolvenților care înadins îmbărbătase pentru această nesăbuită cuviință, pentru ca, chiar a doua zi poată pune în gura clevetitorilor, cinsoarei Tana. Dar acum Daniel recuț Jana luase locul surorii Tana. Iși amintea cu durere de prima lor întâlnire în spital, la ora clinicii, când maestrul îi recomanda cazul dela nr. 14, de lunga lor pățire, de prima lor sursutare, de pratele viitorului, de viața lor de noaptea, de toate, uitând d'abinele pe sora Tana și regăsind-o acum gata să se înfuiască pentru vecinicie. Dar Jana muștră și Daniel abea după ce fusese huiduit de sora Tana simți mai atroce lipsa ei, mai păstra nimic dela ea, decât amintirea ochilor grozavi de mari și de frumoși a gurei care se desbobocia în două pe de purpură mată, alcătuiind chimeric un idol imortalizat în memoria furilor. Desnădăjduit, se afundă în lăcomia acestei scumpe reverii, sub povara că se înăbușia, se sleia. Și împotriva acestui chin care nu-l mai slăbea o clipă, nu simțind nici o altă îmbărbătare, se apucă nou să bea.

III

La câtă-va vreme după întâmplarea chilia surorii Tana, toată lumea știa că internul Daniel sgăriat în ajun la dispoziția unu cadavru atins de infecție purulenta se chinuia în spasmuri groasnice. La vizite: de după amiază, când un coleg internat părăsind căpătâiul în care sdrobea de durere Daniel pentru alocui în salon, fu văzut urmat în goana de sora Tana, Mergeau alături, din naiv în bolnav, muți, schimbând la interval scurte, priviri cari înăbușiau în salul lor îndurerări adânci.

Intr'un târziu Daniel șopti studentului care veghia:

Scrise mamei explicându-i că o astfel de întâmplare este destul de cunoscută meseria noastră.

— Dar bine, izbucni internul, nu trudem să-ți redăm viața și tu ai într'astfel?

Nu, nu, șopti din nou Daniel cu trunu vă fie teamă mi-am ales eu bine l care să-mi asigure „ispășirea”! buzele-i înalbite, se deslipiră într'un bet de o amărăciune înfiorătoare. Înțelegeți, ar fi fost prea banal pentru un doctorand să-și facă singur, de ca orice pușcăriaș de rând, mai cu nă când ai o biată mamă care ar vrea răiască! Dar este hotărît mai dinainte, ca o întâmplare, o stupidă de împlire să poată realiza toț ceia ce îi ni se pare cu neputință! Vino mai aape,

udentul își aduse scaunul lângă pat. el continuă în șoaptă, având în priurmele unei satisfacțiuni stranii.

Viața mea nu mai era decât a ei; nu aș avut de unde cunoaște acest u! Apoi holbând ochii în tavan:

Ah sărmana mea Jana, așteaptă-mă! alie ce am fost, putu să strige ceva târziu, după o pauză în care se păi că ochii ținesc în tavan, prima fâl-e a morței care se apropia. Nu-i dă-em îndeajuns cloroform! Ce crimă t-asă am săvârșit! Vai, țipătul ei, acel t straniu care exprima cea mai groa-ă dintre dureri, când s'a trezit până i nu apucasem să închid d'abinelea a! Și acum îl aud și de atunci: o clipă m'a părăsit și mereu îmi strigă: „tâl-ule, tu cu negliobia și nepriceperea îi omorât-o! De atunci am revăzut-o eu, în nopțile mele de insomnie alcoo-ă, rânjindu-mă dintr'o învălmășeală sânge și din care păstrez și azi pe ul ce purtam când am omorât-o, — în dulapul supraveghetoarici, cocolo-și uscat, într'o pată mare, ca o remuș-ă fără de sfârșit.

ieptul lui Daniel se înalța sub greutate-unui oftat prelung, venit din fundul u vieți care se sfârșea. Într'un târziu u iarăși să șoptească:

- Spune-i mamei că așa a fost să fie, ugând că numai atât îi pot trimite din icia mea, suvița asta; e din părul u; îl iubea atât de mult! i așipi în horcăelile agoniei.

e luminează.

ereții dansează în jurul lumânării. Pe aștră se strecoară adierea unei dimi-i plină de dolu și de mâhnire. Din lu-nare se desprind stropi de aur topit se sparg de mozaic. Pe patul alb ca întâna, acoperământul conturează in-ibil, rigiditatea mortului ce învelește. eva — o fantomă — apare după ușă, icând cu ea o umbră care trece peste ensiunile celui ce o poartă, sleindu-se mort și topindu-se apoi prin fereastra chisă, în văpăile de afară. După ea, a Tana îngenuchiând. Se ridică apoi, r'un târziu, luându-și umbra cu care use și dispărând cu ea fără să pri-iscă undeva.

A doua zi studentul, în brațele căruia sfârșise Daniel, amintindu-și vag de iriția din cursul nopții, instinctiv, se ezi la măsuta de noapte, și înțelese la căpătâiul mortului încemen-se eva într'o vreme, căci suvița de păr mai era la locul ei!

SFÂRȘIT

SARMANUL KLOPȘTOCK

Mic

Tratat de estetică literară

SAU

Lumea văzută estetic

7

(CE ESTE FENOMENUL ARTISTIC? ARTISTUL)

Cele două atitudini. — Expresia estetică

Am văzut cauzele psihologice ale creației artistice. Care sunt atitudinile fundamentale ale artistului în fața lumii?

Artistul nu poate avea decât două atitudini fundamentale: lirică sau epică, romantică sau clasică, subiectivă sau obiectivă.

Nimic nu îndreptățește o supremație a unuia din cele două atitudini — care e în fond una singură, intrucât chiar în restul lumii artistul nu se poate vedea decât pe sine, iar în opera de artă nu se poate reda decât pe sine. În ultimul veac cel puțin, istoria literară ne arată o alternanță ritmică strictă, sub formă de școli literare, a celor două atitudini.

Scriitorul care se descrie pe sine — sentimentele și preferințele sale — sau care descriind lumea din afară o deformează în chip conștient, după gustul sau intențiile sale literare, se supune de-a dreptul marelui imperativ al naturii care a creat pe individ fără asemănare cu vecinul său, și în același timp marelui imperativ al artei care nu îngăduie similitudinii de creație.

În chipul acesta scriitorul este și materialul brut, din adâncul căruia scoate elementele scotocite de el ca fiind specifice și deci cu drept de viață proprie, ferite de pericolul morții prin identitate; și creatorul artistic, cel care dă farmecul autenticității.

Scriitorul de această categorie e amenințat însă de două pericole (mai amănunțit discutate în partea întâi a lucrării de față. Ce nu este fenomenul estetic?):

Primul pericol îl constituie propria-i psihologie, pe care artistul o satisface prin crearea operelor de artă. Dacă această psihologie pusă în stare de fierbere printr'o excitație sau depresiune, poate constitui un punct de plecare, precum văzurăm în originile psihologice ale creației artistice, ea nu poate constitui însăși valoarea estetică, decât în măsura în care a înțeles să invertească elementele psihologiei sale în elemente estetice: în primul plan să domine jocul original al facultăților psihologice, cu această calitate de joc (adică fără vre-un scop practic) și cu farmecul autenticității artistului (spre deosebire de jocurile psihologice originale posibile ale indivizilor lipsiți de talent, adică de darul de a imprima creațiilor lor farmecul autenticității artistice).

Al doilea pericol îl constituie ideologia filosofico-politică a scriitorului. În literatura română acest pericol a fost desbătut de mulți autori, și a fost sâmburele faimoaselor discuții ale „artei pentru artă” și „artă cu tendință”.

Trebue să recunoaștem că până'n veacul nostru nu cunoaștem mulți scriitori care să fi prelucrat materialul lor ideologic sau politic în vederea unor creații artistice, numai de dragul jocului cu farmecul al individualității lor. Fenomenul estetic n'a fost totdeauna prețuit în starea lui pură și nici educația estetică nu s'a făcut — din pricina nenumăratelor pericole ce decurg pentru viața socială —

1) Romanticism — naturalism, simbolism — neoclasicism, suprarealism — ...

până azi în chip mulțumitor, necum integral.

Și nici nu știm — când originile operei de artă sunt de natură psihologică — dacă e cu puțință totdeauna ca scriitorul să se ridice de-asupra propriilor credințe și dureri, ca de-asupra unui peisagi străin și cu acest material care-i frământă măruntaele și îi aprinde imaginația, să facă doar un joc fermecat, să-și transforme întreaga lui ființă în valoare estetică, pentru plăceri rămase azi ale unei infime aristocrații... Prin nimic — nici prin educația părintească, nici prin educația de stat — artistul nici până'n veacul nostru (și cine știe câte veacuri de-acum înainte!) n'a mers cu perfecția estetică atât de departe încât să înțeleagă și să vrea ca, începând dela el și sfârșind cu restul lumii, tot universul să fie preschimbat — cu jocul plin de farmec al unităților originale, al raporturilor pururi schimbătoare între înfățișările niciodată aceleași ale lumii, în poezie. Cine să creadă că în fluviul uniform al timpului terestru, continentele trăesc în același timp în veacuri diferite, în același continent țările, în aceiași țară orașele, în același oraș oamenii care preumblându-se pe străzi și surzându-și, își surd de la distanțe seculare, și în câte o criză, milenare?... Cine să admită că natura însăși nu face decât să se joace, plină de farmec, prin tot ceiace vedem și nu vedem, în constelații, în continente, în flori și faune, prin neîntreputa destrămare a lucrurilor, dintr'o veche destrămare care părea sfârșit de ev, dar care e totuși în altă direcție și cu alte dimensiuni, un început de leat în pururi ineditul timpului?...

Poate că îngrozit, scriitorul nici n'ar mai scrie, mâna i-ar amorți când izvorul credinței n'ar trece de-a dreptul în opera de artă, dându-și seama că această creație de artă este numai o imensă farsă, că el este într'un fel doar un actor, trecând printre lucruri, peisagii, oameni și idei ca prin decoruri și că totul, împreună cu el, joacă fermecat în teatrul instabil al lumii...

Deaceia să nu lărgim prea mult clipa estetică prin care scriitorul ar vedea universul cel nou. Pentru înțelegerea acestui univers n'ar fi îndesulătoare eliberarea scriitorului, pe care adesea plin de râvnă o încearcă el însuși, ci crearea unei alte ființe pentru o altă realitate.

A doua atitudine fundamentală este atitudinea obiectivă în elaborarea elementelor pe care le procură scriitorului propria sa psihologie sau lumea exterioară (natura și viața socială).

S'ar părea că această a doua atitudine stârpește definitiv principiul personalității artistice care stă la temelie lucrării de față...

Să recunoaștem deocamdată că nu numai omului îi e dat graiul; că acest fenomen al expresiei n'a fost o excepție ivită brusc pe o treaptă biologică oarecare în evoluția globului nostru. Nu prea mult greșim dacă acceptăm să credem că toate înfățișările naturii își au expresia lor în chiar aceste înfățișări, iar omul, ani-

I d i l ă

În străveziul zilelor de vară
De-atât zăduf și timpul stă din cale.
Isvorul doar neobosit în vale
Mereu își fugărește unda clară.

Pe malul lui, o floare solitară
Invesmântată-n haina-i de petale
Privește îndurerată cum agale
Nepăsătoare unda o'nconjoară

Dar într-o zi uscată de-atât soare,
Își aplecă tulpina. — biata floare —
Spre apele ce-acum din plin o scaldă.

Isvor și floare adormiți de noapte,
Și-au stat așa într-o strănsoare caldă
Iar unda tremură prin mii de șoaapte.

MIRCEA PAVELESCU

în virtutea criticii „tradiționaliste” — vor apare în creațiile lor absolut identice, adică absolut „obiective” în fața aceluiași peisagiu, unul din ei va fi eliminat sau amândoi vor constitui o singură unitate (ceiace e tot una) în raport cu fiecare din ceilalți 11 creatori.

Benvenuto Croce ne oferă imaginea cea mai perfectă a iluziei artistului „obiectiv”: Omul în fața frumuseților nature e înțocmai ca Narcis aplecat deasupra izvorului... 1).

Dar oricare ar fi fost atitudinea artistului, el a fost pururea seamă, dintr-un instinct care adesea a biruit propriul intelect — hotel pentru musafiri suspecți deși bine gătiți, veniți de pe țărâmul străine și provocând creația artistică — de expresia estetică. Dacă celelalte materii ale opereii de artă, marmura, sunetul, culoarea, mișcarea ritmică, impuneau o tiranie exclusivă expresiei estetice, materialul verbal oferă scriitorului artist nu mai un minereu, o gangă impură, din care trebuie să extragă metalul de preț al expresiei sale originale.

Și cum personalitatea este „ireductibilă” iar înțelegerea ei se face printr-o corepondență tainică ale cărei fire se înmulțesc pe măsură ce veacul aduce o înmulțire a încrucișărilor trupești și sufletești dintre oameni, expresia estetică va fi tot atât de ireductibilă și, teoreticește, tot atât de personală.

Înțelegerea expresiei estetice — atunci când nu este imitație, nici șarlatanie, nici mască a unei sterilități sau banalități sufletești — se face prin aceeași tainică și inefabilă corepondență.

Astfel că expresia estetică autentică își este suficientă; ea nu are nevoie de confirmarea nimănui altuia decât conștiința creatorului artist. Treptele care despart expresia estetică de expresia vulgară nu trebuiesc socotite ca tot atâtea trepte de osândă pentru scriitorul a cărui singură menire e să creeze original. În măsura în care expresia estetică își pierde din specificitate, devenind vulgară, destin de neînălțurat! — ea își pierde efectiv din forță și deci valoarea ei artistică. Unghiul de deschidere al expresiei estetice către public, este măsura vulgarității ei. Teoreticește, expresia estetică perfectă est un unghi perfect închis, adică un punct: conștiința maternă a artistului creator.

(Urmează)

F. ADERCA

1) Op cit. pag. 95.

Din „EXPOZIȚIA ACADEMIEI ARTELOR DECORATIVE”

mal care grățește, se bucură doar de o modalitate articulată a unui fenomen universal.

Peisagiul spune todeauna ceva, pe care prin înțuiție îl simțim perfect limpede și unele peisagii rostesc ceva caracterizat afectiv atât de puternic, încât oamenii cei mai puțin educați esteticicește, își dau numaidecât seama. Fără deosebire de cultură sau clasă socială, oamenii recunosc cu toții unele discursuri speciale ale peisagiului, „declarate frumuseți ale naturii”; un apus de soare pe mare, munți acoperiți de nouri, etc.

(Redus la proporții de miniatură — bunăoară: fotografia mică a unui lanț de munți în soare, sau, pe uliță scurgerea unui pâraiaș cu multiple ramificații dintr-un troian de zăpadă — peisagiul spunc același lucru, în cazul nostru: îndrăzneala cosmică a munților, nostalgia lăncedă a unor lagune, etc.).

Afirmția lui Amiel: „Le paysage c'est un état d'âme”, e numai declarația perfectă a unui suflet liric. Peisagiul are propria lui „stare de suflet”, pe care o rostește cu propria sa înfățișare.

Priveliștele sociale (urbane, rurale) își au și ele expresia lor — și sunt gânditori care au încercat să descopere o corepondență tainică între peisagiul fizic și sufletul diferitelor civilizații.

Pe aceste fenomene se bizuiesc în literatura noastră acei critici de artă ziși „tradiționaliști”, care urmăresc și cei

scriitorilor o copie credincioasă a peisagiului natal și social. Asemenea critici nu sunt în afară de sfera artei, dar se găsesc în situația astronomilor dinaintea lui Galileu și Copernic: ei cred dărz că soarele estetice se învârt în jurul peisagiului natal, iar peisagiul natal e centrul întregii lumi artistice!

Această a doua atitudine, care-și zice obiectivă pentru că nu face decât să transcrie expresia peisagiului fizic și social, fără intervenția capricioasă a scriitorului, este de fapt o mare iluzie. Fără intervenția scriitorului care dă peisagiului farmecul autenticității, peisagiul e fotografie sau cel mult cromolitografie. În fața peisagiului natal, mai mult sau mai puțin imobil, se perindează seria nesfârșită a personalităților artistice — ale căror creații nu vor trăi prin „obiectivitatea” cu care au redat peisagiul (căci s'ar anula prin identitate) ci prin farmecul autenticității, care farmec emană din originalitatea proprie fiecărui creator.

O duzină de poeți „tradiționaliști” puși în fața râului Argeș vor reda acest peisagiul în ce are el mai caracteristic; e cu puțință ca în creațiile lor să găsim oarecare trăsături comune, dar ei fiind 12, valoarea creații lor va sta în diferențele de percepere și redare, iar farmecul l'erei, adică viața proprie artistică a operilor lor, în diferențele specifice ale originalității lor — de-ar fi cei 12 poeți „tradiționaliști”, 12 fii ai aceluiași tată! Dacă doi din acești creatori, prin absurd — sau

Fragment din Păcală

ACTUL II

Scena III

— PACALA, AGHIUȚA și STAREȚUL —

In curtea mănăstirii de caș

AGHIUȚA

Dar slujba ?

STAREȚUL

Slujba noastră-i

(arătând în dreapta)

la stupi și la araci

(arătând în stânga)

Pe la bucătărie

(arătând în fund)

la pește și la raci.

PACALA

Dar chefuri ?

STAREȚUL

Da adesea.

PACALA

Dar muncă ?

STAREȚUL

Nu prea des.

PACALA

Un fel de leturghie cu bragă, am înțeles.

STAREȚUL

Fac slujba, însă gospodăria nu mă lasă.

PACALA

Mă, tu de la tîmăe te duci la tîmăioasă.

STAREȚUL (lăudându-și gospodăria)

Colo am ditai scroafa pe care-o țin...

PACALA

De milă.

STAREȚUL

Și țin și unsprezece claponi.

PACALA

Da. De prăsilă.

AGHIUȚA (incercând să rupă din zid)

Dar mănăstirea nu e de caș.

STAREȚUL

A fost, ehei,

De mult. Asta-i mai nouă, da'i tot pe locul ei.

Și tot așa îi zice.

AGHIUȚA

De ce ?

STAREȚUL

Că e la fel.

AGHIUȚA

Dar ce-a fost cu ailaltă ?

STAREȚUL (arătând pe Păcală)

Ce-a fost ? să-ți spue ei.

PACALA

tot pribegind prin lume cu șatrele'n neștire

șiganii-au vrut să-și facă și ei o mănăstire

Din ce s'o facă însă, că din fier ruginește

Din piatră se dărâmă și din oțel pleznește

— Din caș ! a zis vâtaful cel negru ca pământul

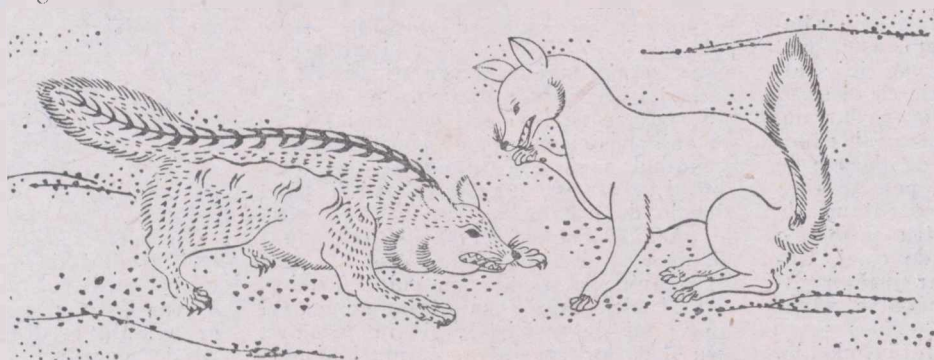
Din caș să-i curgă untul gras când o bate vântul

HORIA FURTUNA

Și au adus șiganii și-ai tineri și-ai bătrâni
Tot cașul ce'l găsiră la nouăzeci de stani,
Zideau cu lapte acru în loc de var la ea
Iar cărămida albă era de telemea,
Și-au înălțat lăcășul — râdea și Dumnezeu —
Cu turlele de urdă și cruci de penteleu.
Dar soarele de vară îi trase un zăduf
Și-a scofălcit tazanul din brânză de burduf
Și toată mănăstirea se prefăcu 'n caimac
Și'n cașcaval cu abur fierbinte, la capac.
S'au repezit șiganii cu ghiara și cu dinții
Li se băteau calicii la gura 'nfometată
Măncând din mănăstire, — pan'au mâncat-o tcată.

HORIA FURTUNA

INTR'UN LABORATOR

(Din „La possession du monde“)

GEORGES DUHAMEL

Am intrat, deunăzi, într'un laborator, în inima unei privești de sticlă și porțelan, cu plutiri de mirosuri neomenesti. Trăia, acolo, un prieten. Am văzut un vas mare de cleștar, plin cu apă distilată; în el, palpita soarele, ușor și măreț. Mi-am zis: iată pustiu! Apa nimic nu conține, e improprie vieții, e goală ca o lume moartă.

Apoi, am zgâriat fundul vasului și ne-am uitat prin microscop. Alge mici, verzi și rotunde, vegetau în pustiu. Curenți de aer purtaseră germe și ele se înfiripaseră, creșteau. Acolo, unde nu aveau ceva de prins, gâsiseră ce le trebuia. Gustul sticlei sgârcite, fire de praf rățacite, apa fără suflet, și soarele, nu cereau mai mult ca să dăinuiască, să elaboreze bucuria lor umilă.

Putere de viață, îndârjire, la ele m'am gândit ca la un îmn închinat fericirii, îmn tăcut, ridicat deasupra tunetelor de izbândă.

Nimic nu desnădăjduște viața, de nu sminteala ei însăși.

Dacă Europa, prea bogată și prea frumoasă, e, de-acum încolo, albia tuturor mahnirilor, înseamnă că fericirea și-a acoperit fața cu mască hădă: masca petrecerei. Dar petrecerea nu-i bucurie.

Răbdare! Lumea întreagă nu-î otrăvită.

Știu că mucegaiuri sunt, că ele ajung să trăiască deasupra acizilor. Antisepticele, cu proprietatea de-a distruge viețuitoare, sunt uneori cuprinse de ciuperca încăpățanată, care se înfing, se aclimatizează și își împlinesc, tăcut, destinul.

Să avem încredere în fericire. Să avem, mai mult de cât oricând încredere, căci niciodată nu ne-a lipsit, tuturora, mai jalnic. E atât de crudă greșeala lumii, atât de întinsă, atât de mult se arată, în cât nu vom aștepta să se sfârșească pentru a o denunța și da în lături cu tărie.

Precum alga, și mușchiul, și laboriosul lichen, prinându-și de ruine chiar, nesfârșita lor nevoie de fericire, ne vom căuta bucuria în stihia de azi și o vom înflori ca pe o plantă bătută de vânturi, în pustiu unei lumi vestejite.

Înțeleg să mă bucur de bunurile mele, după gustul meu.

Îmi place, mai întâi, să-mi stăpânesc tovarășul.

Nu să-i fiu singur stăpânitor, nici asupra unuia singur să trag fruntaria puterii. Vreau cuceriri, rând pe rând. Cuvântul nu însemnează seducțiune, ci cunoaștere cuvințioasă, interes adânc și durabil, elan, evlavie.

Tovarăși tăi, de's douăzeci și trei, te văd în douăzeci și trei deosebite chipuri, oricât te-ai împotrivi, prin simplul joc al vieții. Unul, cunoaște, mal ales, răbdarea ta fără de margină; altul, alături de tine zilnic, știe că ai scrupule și că te necăjești ușor, dar nu, ceace al treilea știe, prieten al căminului tău, că ești părinte cu băgare de seamă și plin de grijă. Și pentru alții, ești, înainte de orice, suflet chinuit de religie, sau cap făcut pentru probleme sociale, sau mare amator de cărți. Cățiva, în sfârșit, te văd doar jucător dibaci de biliard, sau îndemănatăc vânător, și plăcut la drum.

Esti și unul, și altul fără îndoială. Esti suma reprezentărilor deosebite, la

care altele se adaogă, nici măcar bănuite. Fiecare dintre ai tăi are un aspect din tine, fără potrivire cu ceace are vecinul. Te ferește, dar, de confuzie și amestec. Cheltuește-te și ici, și dincolo, dar fi, de la început cu ochii deschși, zgârcit cu însușirile tale și priceput în arta grupărilor.

Cine poate fura lumea noastră de amintiri? Nimeni. Cine ar cuteza? De asemenea stăpânire, suntem mai puțin legați decât de oricare alta.

Izbuteste, uneori, o mână stângace sau rea, să întineze o dragă amintire. Atunci ne întuesc indignarea și desnădejdea, adânci și durabile, ca și cum s'ar urca până la pierderea sau decăderea unei fapturi iubite.

GEORGES DUHAMEL

Zic despre un om, crud lovit în suflet și trup, dar păstrându-și via credința și sugrumându-și durerea despre un asemenea om zic că-și are fruntea de Duhul Sfânt luminată.

Despre un adevărat om, privindu-se cum lucrează și nestingherit gândește, timp de un ceas, zic că-i binecuvântat de Sfântul Duh, și vreau ca ceasul să-l fie zi, și ziua viață întreagă.

Fii, lume a Domnului, binecuvântată, căci m-ai scăpat de mânie, descoperindu-mi la vreme floarea în tremur a rândunelii.

Fii, lume a Domnului, binecuvântată, căci în cumplită oboseală și în vâlmășag de pieiri, mi-ai ales căi tainice și m-ai luminat cu zâmbetul din mine.

Se cuvine să revizuiam valorile noastre, și definițiile, și cuvintele noastre toate.

Spiritele fervente să meargă într'acolo, și le va fi cu atât mai grea sarcina, cu cât mai bine vor ști până'n ce larguri își vor duce lumina.

Se cuvine să învățăm, cu strădanii, pe semenii noștri mirați, că fericirea nu-i parcursul a o sută kilometri pe oră, zborul pe o mașină, cuvântul zvârlit până dincolo de oceane, ci, mal ales, bogăția de gânduri frumoase, mulțumirea muncii, onoarea iubirilor vii.

Se cuvine să restaurăm cultul artelor, căci și ele curăț sufletul, mângâieri „în vremi de restriște“, și în nestare, prin firea lor, să slujească țeluri nemer-nice.

De câte ori, împăratul Iosif II se plim-ba pe jos, îl înconjura o mare mulțime de oameni. Nu-i plăcea lucrul acesta și de aceia întreba înțotdeauna:

— Dar ce, e sărbătoare astăzi?

Dacă i se răspundea negativ, striga: — Atunci cărați-vă la treburile noastre!

În cartierul de l'Europe, un bijutier român și-a deschis un magazin și și-a pus firma cu numele său: Maison Manolesco.

O grisetă trece prin fața magazinului, citește firma și spune:

— Uite, uite! Probabil un urmaș al lui Manon Lescaut!

Probabil că da!

Renunțatul pictor Leibl fusese copil de țărani. Se spunea că ar fi fost și păzitor de boi.

Intr'o zi, Leibl era invitat într'o societate foarte distinsă. La masă ședea lângă un domn, căruia nu-i convenea vecinătatea „țărănoiiului“. Câtva timp domnul acesta nu pronunță nici un cuvânt, apoi se adresă lui Leibl cu un ton arrogant:

— Domnule Leibl, vă rog, mi s'a spus că d-voastră... da!.. ați avut o tinerețe tristă.

— Cum așa?

— Cred... da!.. n'ați păzit boi altă dată?

— De sigur. Dar de ce e trist lucrul acesta?

— Vă rog... a păzi boi...

— Cum vrei să o iei, zise Leibl liniștit, dar am avut un mare avantaj. De atunci recunosc orice bou dela prima vedere.

Vasco de Gama avea un șir de strămoși glorioși, toți căpitani viteji sau marinari îndrăzneți. În timpul celei de a treia călătorii, Vasco de Gama, avu să sufere mult din pricina uriașelor talazuri ale mării, cari îngrozia pe oamenii săi.

— De ce vă temeți? le zise el, vedeți bine că marea e aceea care tremură de noi!

RUD. A. KNAPP.

Se cuvine, întrebându-și puterile noastre, să schimbăm rostul vorbelor „bogație“, „stăpânire“, „autoritate“, și să arătăm că ele's numai „bunuri sufletești“, că înțelesul lor material, corespunde unor realități perfide sau derizorii.

Și se cuvine să schimbăm noțiunile de binefacere sau de ambiție, să dăm alte înțelesuri acestor virtuți, să le suflăm viață pentru alte scopuri și alte mulțumiri.

Ai trăit o zi întreagă. Privește fără durere cum îi pune somnul capăt, căci vei trăi-o până ce, clipă cu clipă, te vei stinge. Și de a fost cu adevărat frumoasă, nu știi că alții o vor trăi după tine, departe, mai departe, în mersul vecinic al vremilor?

Lasă, fără temere și grijă, pe fiul tău să crească, arbore frumos: copilul de ieri, copilul de odinioară, copilul de acum, nu-i vei pierde, în-mă fără saț; te vor duce, pas cu pas, spre bătrânețe, ca o mulțime dragă, mărită zilnic și fără de moarte.

Traducere de ELENA PROTOPODESCU

Ritmuri frânte cu privire la moarte

Trup al meu te vei înălța cuminte
Și-mi vei pași în viață, știu,
De'ndată ce lumea care minte
Va spune că te-au așezat în sicriu.

Ce'nseamnă să mori, ce înseamnă
Să dormi, și încă al nimănui
Când moartea-i un vis ce te'ndeamnă
Povara numai să-ți depui :

Făptura cea caldă și umbletul
De gânduri anevoioase
Și inima vie și sufletul
Ce șade d'asurda în oase.

— In oase-ai porni, nu se zice
Că duhul ne trece dincolo?...
Când oare-om rămâne pe-aice
Ca el să se piardă pe-acolo ?

In oase-așa dar călătoare
Din fărâna urca-vei pe'ncetul
— Iți trebuie ființă ce doare
Și-așa când te poartă scheletul ?

La groapă rămâne-va insul
Cu rude și-un hohot de răs ;
Pe chipul de var din tot plânsul
Păstra-vei și tu un surăs.

Din ochii scobiți care-adună
Tot golul din preajmă, te vei mira ;
Pe jos picurând clar de lună
Din gol, goliciune vei lumina
Intreaga noapte cu făptura ta.

Și îți vei duce singur umbletul
Vei respira ca flacăra fără plămâni
In inimă nu-ți va mai bate sufletul
De moarte pentru zilele de mâni.

Vei merge singur, și-asta s'ar numi
Cu-o vorbă cunoscută : înviere ;
Când soare cucurigu'n frig va cere
Un om, ca sfântul Petre, iară va minți.

Ci tu, strigoi, îmi vei pași 'nainte
Și instala de-abine'n casă, știu,
Pe când în glumă lumea înainte
Va spune că te-au așezat în sicriu.

DRAGOȘ PROTOPOPESCU

Inchinări

IV.

EU TE AM AFLAT, TE-ASCULT ȘI TE TRAESC...

Eu Te-am aflat ; Te strâng acum în suflet,
Precum, în palme, apa de isvor,
Cind însetat, sârmanul călător,
Mult rătăcise fără de răsuflet.

Eu Te ascult ; îmi singeră simțirea
De bucuria marilor dureri,
Ce-și revărsară tristește poveri
Asupr'a tot ce a atins iubirea.

Eu Te trăesc, — așa cum se trăește
O dimineață 'n munte — și când știi,
Că, în orașul zilelor pustii,
Pling clopotele, oamenii, nebunește...

..Al meu ești — și sint om : Mărturisesc,
Precum se spovedește un copil,
La Paști, de bucuria lui April
Eu Te-am aflat, Te-ascult și Te trăesc...

V.

TE LAS SA CREȘTI ÎN SUFLET, ÎN VISE ȘI ÎN GIND...

Te'nvăluie simțirea și gândul Te privește
Uimit, ca pe-o icoană de cind eră copil ;
Genunchii 'nchipuirii se pleacă-așa fragil
Sub magica povară a liniștii, ce crește...

Eu Te-ana temut odată și Te-am negat apoi,
Cu-aceiași voluptate și îndărătnicie,
Cu care, astăzi, nobil și plin de vrednicie
Te las să crești în mine, ca grâul după ploii :

Te las să crești în mine, spre a-mi sluji drept piine —
Și scut, înfiorării de ziua de apoi ;
Să crești — așa cum crește-o iluzie în noi,
Prin care se străvede, suav, ziua de mine...

...Te las să crești în suflet, în vise și în gând
Și gândul, muț, privește fluidu-ți, ce sporește ;
Genunchii 'nchipuirii se pleacă omeneste,
Iar a simțirii undă Te'nvăluie plingînd...

VI.

NU TE-AȘTEPTAM, NU TE-AM DORIT, NU
TE-AM CATAT...

Nu Te-am cătat cu vrerea, nu Te-am chemat cu plînsul,
Ci cu înstrăinarea, doar, Te-am adulmecat
Și cu singurătatea acelu izolat
În mijlocul iubirii și chinului — de dînsul...

Nu Te-am dorit cu simțul, nu Te-am gândit cu gândul,
Ci cu nefericirea și moartea ăstui cuget ;
Cu liniștea, ce-așteaptă, să se preschimbe'n muget ;
Cu taina ce ne-așează cu vitele de-arîndul...

Nu Te-așteptam cu nici o sârmană bucurie
Cu care-așteaptă omul răpus, divinul har ;
Am vrut să sorb al sorții, din urmă, trist pahar,
Fără-a gândi o clipă la cer sau veșnicie...

...Nu Te așteptam, nu Te-am dorit, nu Te-am cătat ;
În nici un chip eu n'am voit de Tine ;
De-accia, poate — ai răsărit în mine
Atât de simplu, ca un viers uitat..

MIRCEA GHEORGHIU

DAIMONION

XIV. Puteri impersonale

de LUCIAN BLAGA

La începutul acestui studiu am vorbit despre mit și gândire științifică. Spuneam că atât mitul cât și gândirea științifică conțin de fapt atât elemente imaginative cât și elemente abstracte. Amestecul acestor elemente în cazul mitului și în cel al gândirii științifice diferă doar prin proporție. În amândouă cazurile elementele sunt cantitativ în dezechilibru: în mit imaginea absoarbe aproape până la nerecunoaștere abstracțiunea, în gândirea științifică abstracțiunea înghite imaginea. Faceam deja atunci aluzie la o „gândire mitică” în care elementul imaginativ și cel abstract să stea oarecum în cumpănă dreaptă. Închind ciclul celor ce aveam de spus asupra „demonicului” ne întoarcem iarăși în poarta de intrare spre a vedea dacă nu s-ar putea preciza mai sigur locul „gândirii mitice” între mit și gândire. Pentru acesta un fir de neutralitate atât de îngust încât, pentru a-l cutreiera, trebuie să ai adesea înăscută în picioarele minții echilibristica unui dănuitor pe sarmă. A „gândi mitic”, în sensul cum dorim delimitată această expresie, nu înseamnă nici a gândi propriu zis, nici a crea mituri. Gândirea mitică se desenează pe ambele planuri: și pe cel al gândirii și pe cel al mitului; în gândirea mitică mitul nu se realizează până la „personificare”, iar gândirea nu se avântă până la abstracțiunea pură. Plăsmuirile gândirii mitice sunt deci mai intuitive, mai palpabile decât ale gândirii discursive, dar nu atât de concrete ca ale mitului propriu zis: abstracțiunile devin un fel de puteri impersonale, un fel de entități cari prin nume obișnuiesc nu arareori să facă aluzie la sâmburele cutărui sau cutărui mit. Plăsmuirile gândirii mitice se deosebesc de cele cu mult mai plastice ale „mitizării” prin aceea că nu sunt ființe personificate înzestrate cu toată psihofiziologia unui organism închipuit, ci simple puteri impersonale linear reduse la o unică virtute. Cât sunt de simțite totuși, de palpabile, aceste entități se vede și din faptul că uneori sunt mitic denumite. Ele reprezintă experiențe adânci, adeseori divinatorii, cari în loc să se subțieze în abstracțiunii se îngroașă în chip de vedeeții lăuntrice.

Asemenea „puteri impersonale” denumite mitic sunt bunăoară „apollinicul” și „dionisicul”, cei doi factori spiritali cu cari Nietzsche a încercat să lămurască cultura grecească. Asemenea entități impersonale sunt și apollinicul lui Spengler și „faustescul” cu care gânditorul „prăbușirilor”, „catastrofelor”, s'a încumetat, într-o inspirație plină de amploare, să organizeze dintr'un punct de vedere unitar cele două ansambluri culturale ale istoriei europene: antichitatea grecească și lumea modernă. Apollinicul, dionisicul, faustescul sunt abstracțiuni concretizate, dar cum concretizarea nu suie pe trepto de imaginație până la „personificare”, ele acceptă un bottez — nu cu nume de zei, ci doar un bottez în care zeii joacă cel mult rolul de nași. Lui Apollo, zeul luminei și al măsurii, îi corespunde o putere impersonală creatoare de opere, de idei și fapte, toate deopotrivă caracterizate prin luminosă plasticitate și măsurat echilibru: apollinicul. Lui Dionysos, zeul beției, îi corespunde în filozofia nietzs-

cheană: dionisicul, o putere de desmărginire, o stare de beție muzicală, în virtutea căreia orice ființă limitată în spațiu poate sări peste propria umbră, identificându-se în dănuitor ecstaz cu un adânc și cosmic. Tot mai presus de orice individualizare. Lui Faust, legendara figură vrăjitorescă a evului mediu, — care prin nimic nu se simte satisfăcut — îi corespunde în filozofia culturală a lui Spengler: faustescul, iarăși o putere impersonală: setea de nemărginire, neastâmpărul de a trece veșnic dela un lucru la altul și de a nu se opri niciodată — ca suflet al unei întregi culturi (a Apusului).

În filozofia culturii, sau cel puțin în cele două opere mai însemnate de filozofie a culturii ce le avem până azi (în „Originea tragediei” și în „Prăbușirea apusului”) găsim mai curat cristalizată în forme cu muchi tăioase, ceea ce am vrea să numim „gândire mitică”.

„Demonicul” lui Goethe face parte dintre aceleași plăsmuiri ale gândirii mitice ca și mult discutatul apollinic sau dionisic, cu deosebirea doar că demonicul e uneori și mai apropiat de-un mit

propriu zis decât celelalte. În orice caz, oricât de original, Nietzsche nu a fost cel dintâi care a denumit mitic niște puteri impersonale creatoare de cultură. Dacă închiegi într'un mic sistem (ceea ce am intenționat noi aici), tot ce a spus Goethe despre creațiile Demonicului ajungă chiar la rezultatul că el vedea toate creațiile prețioase, insondabile, toate creațiile cari nu se pot raționaliza ale culturii umane — isvorând din „demonic”. I-ar fi trebuit un nume pentru rezultatul raționalizabil al culturii pentru că și aibă o polaritate de puteri originare, întocmai ca Nietzsche. În anume privințe Demonicul lui Goethe se așază deci pe acelaș plan de mitică filozofie culturală ca și dionisicul sau apollinicul lui Nietzsche, ca și faustescul lui Spengler.

Gândul „Demonicului” e unul din cele mai rodnice idei ale lui Goethe: din orice punct de vedere-l privești te îmbogățește cu noi și iarăși noi sugestii. Nu e un gând solar care să lumineze precis. Are mai mult ceva din farmecul care transfigurează totul al luminei selenare. Și pe urmă Demonicul nu-și arată toate fețele, întocmai ca luna care mai are un obraz pe care niciodată nu-l vedem. Și în acelaș timp Demonicul ni se arată în atâtea chipuri câte numai aceeaș lună are între luminile cerului.

Vom rula în fața cititorilor încă odată „fazele” Demonicului într'un viitor articol de încheiere.

LUCIAN BLAGA

Din „EXPOZIȚIA ACADEMIEI ARTELOR DECORATIVE”

AMBROSE BIERCE

Cavalerul cerului

În toamna anului 1861, într-o după-amiază plină de soare, un soldat se odihnea într'un desis de lauri de pe marginea unui drum din Western Virginia. Se întinsese sât era de lung, cu fața'n jos, cu capul culcat pe brațul stâng. Mâna-i dreaptă, întinsă, strângea o carabină. Dar, după dispoziția oarecum metodică a membrilor și după mișcarea ușoară și ritmică a cartușierii dela spatele centurii, el putea fi socotit de-acuma ca mort; Adormise în post; și dacă ar fi fost desoperit, peste puțină vreme după aceea ar fi fost mort, căci aceasta era pedeapsa legală a crimei lui.

Desisul de lauri în care dormea criminalul se afla la cotitura unui drum care, după ce urca, spre sud, un povârniș răpos, se întorcea brusc spre vest, ținând-o apoi drept spre creștet vre-o sută de metri încă. Acolo din nou o lua spre sud și mergea în zigzag, la vale, prin pădure. La ieșitura acestui de-al doilea unghiu se afla o stâncă netedă, rotunjindu-se dela creștet în spre nord, dominând valea adâncă de unde urca drumul. Stâncă acoperită o coastă înaltă; o piatră slobozită din marginea râpei ar fi căzut deodată la o adâncime de o mică de picioare peste vârful de brazi. Unghiul în care dormea soldatul se afla pe un alt pînten al aceleiași râpi. Dacă s'ar fi deșteptat ar fi avut înainte-i o vedere, nu numai a brațului scurt al drumului și a stâncii proeminente, ci și a profilului întreg al coastei din vale. Dealtfel privești ea l-ar fi amețit ușor.

Ținutul era peste tot împădurit, în afară de fundul văii, spre nord, unde se vedea o mică livadă naturală, prin care urgea un râuleț abia vizibil din marginea văii. Locul acesta deschis părea că nu e mai mare decât o porată de ogradă, dar în realitate avea mai multe mii de metri întindere.

Verdele lui era mai viu decât acel al pădurii înconjurătoare. Dincolo de aceasta se ridică un șir de stânci uriașe asemenea acelor pe care stăm noi privind sălbatecul decor, prin cari drumul cu anevae și-a croit urcușul lui spre creștet. Configurația văii era, într'adevăr, de așa natură încât din punctul nostru de observație ea părea a fi înțisă din toate părțile, și oricine ar fi privit-o nu putea decât să te mire cum drumul care și-a găsit un loc ca să iasă la aci a putut găsi un altul ca să se strezoreze din nou înăuntru-i, de unde veneau, și încotro mergeau, apele râulețului care împărțea livada la două mii de pași mai la vale.

Totuși ținutul nu era așa de sălbatec și anevoios ci oamenii au făcut din el teatrul războiului; în pădurea din fundătura acelei capeane militare, în care o jumătate de sută de oameni în posesia eșurilor ar fi putut sili să se predea prin foame, o armată întreagă, stăteau ascunse cinci regimente de infanterie. Merseseră ziua de ieri toată, și noaptea, ar acum se odihneau. Odată cu căderea utunicului aveau de gând s'o porcească din nou la drum, să urce spre locul unde sentinela lor cea necredincioasă dormea, și, coborînd cealaltă culme a povârnișului, să cadă peste tabăra dușmanului cam pela miezul nopții. Speranța lor era să-l surprindă, pentru că drumul ducea tocmai spre ariergarda inamică. În caz de nereușită poziția lor ar fi fost extrem de periculoasă.

Sentinela care dormea în desisul de

lauri era un tânăr Virginian numit Carter Druse. Eaa fiul unor oameni bogați, singurul copil la părinți, crescut în plăceri și belșug.

Locuia la câteva mile de locul unde se afla acum. Într'o dimineată se ridică dela masă și spuse liniștit și grav: „Tată, la Grafton a sosit un regiment de-al Uniunii. Mă duc cu el”.

Tatăl își înălță capul lui de leu, îl privi timp de o clipă, și răspunse: „Du-te, Carter, și orice s'ar întâmpla, tu fă ceea ce crezi că e de datoria ta, Virginia, față de care tu ești un trădător, trebuie să învingă și fără tine. De om trăi amândoi până la sfârșitul războiului, o să vorbim noi mai mult despre asta. Mama ta, precum și doctorul, ți-a spus-o: e foarte grav bolnavă; în cel mai fericit caz, ea nu va mai fi cu noi mai mult de câteva săptămâni, dar timpul acesta e scump. Ar fi mai bine să n'o mai neliniștim.

Asifel Carter Druse, făcând o plecăciune respectuoasă în fața tatălui său, acesta răspunzându-i cu o înclinare plină de demnitate care masca o inimă zdrobită, părăsi casa copilăriei sale pentru a se face soldat.

Prin conștiinciozitate și curaj, prin faptele pline de îndrăzneală și devotament, în curând se impuse în fața camarazilor și ofițerilor săi; și mulțumită acestor calități ca și pentru faptul că el cunoștea într-o câțva ținutul, el fu desemnat să păzească cel mai înaintat post.

Cu toate acestea, oboseala fusese mai tare decât voința lui, și căzuse mort de somn.

Cine ar putea spune ce înger bun sau rău i se arătă în vis pentru a-l deștepta din somnul acesta criminal? Fără nici-o mișcare, fără vre-un șgomot, în tăcerea adâncă și în toropeala după amiezii înaintate, pare că un trimis nevăzut al soartei atinse ochii conștiinței lui — îi șopti în urechea gândului său cuvântul tainic al deșteptării, pe care niciodată buze demenești nu l-au rostit și nici nu l'a ținut minte vreodată gândul omului. El își ridică încet fruntea depe braț și privi printre tulpinile de lauri cari îl ascundeau, strângând instinctiv în mâna dreaptă patul carabinei. Văzu, ca prin farmec, pe un pedestal colosal, stâncă, pe marginea extremă a pietrei celei încoronate și ridicate drept spre cer, statuia unui cavaler de o demnitate impresionantă.

Cavalerul călare pe cal, drept și marțial avea ținuta de odihnă asemenea, unui zeu grec sculptat în marmura care stăvilește avântul. Imbrăcămintea cenușie armoniza cu fondul țesut din văzduh; metalul costumului său ca și al păturei depe cal părea mai puțin dur în umbră. Pielea animalului: nu avea nici o pată de lumină mai puternică. O carabină, foarte scurtă, lângă șea, era strâns ținută de mâna dreaptă a călărețului, mâna stângă, care apuca frâul, nu se vedea. Silueta calului profilată pe cer era tăiată cu asprimea unei camee; privirea-i străbătea înălțimile aerului spre rocile dinainte-i. Din fața călărețului, întors ușor spre stânga, se vedea numai o parte din frunte și bărbia. Privea în jos, spre fundul văii. Înălțat prin năzuința lui spre cer și prin aspectul de înfruntare parcă a unui inamic groaznic și apropiat, grupul părea a fi de o colosală mărime.

La început Druse avu simțământul straniu pe jumătate precis, că adormise la sfârșitul războiului și că privea la un

A. VESPREMIE: GHIVECI DE METAL
Expoziția Academiei artelor decorative

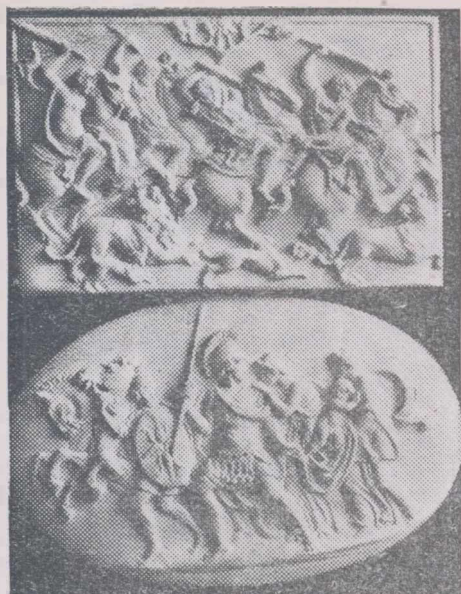
minutat monument de artă ridicat pe culmea aceia pentru a comemora morții unui trecut eroic din care el fusese o parte neglorioasă. Simțământul se șterse însă printr'o ușoară mișcare a grupului, calul, fără să-și fi clintit picioarele, se trase puțin îndărăt; omul rămase nemșcat ca și până acum. Desmeticit deabinelea și lămurit asupra situației, Druse aduse patul puștii lângă obraz, împinse glonțul în țevă și punând pușca la ochi ținti spre inima călărețului. O singură atingere a trăgătorului și totul ar fi fost bine pentru Carer Druse. În clipa aceea călărețul își întoase capul și privi în direcția dușmanului său ascuns — s'ar fi zis în fața lui — în ochii lui, în inima lui curajoasă.

Este, într'adevăr, așa de groaznic lucrul să omori un vrăjmaș în războiu — un dușman care a surprins o taină de care atârna viața ta și a camarazilor tăi — un dușman mai tare prin informația pe care o deține decât întreaga lui armată prin mulțimea ei?

Carter Druse se îngălbeni ca un mort; tremura tot; simți cum se pierde; grupul-statue îi apără ca niște momâi negre cari se ridicau, cădeau și se mișcau nesigur în arcuri de cercuri pe cerul aprins. Mâna-i alunecă depe armă și încet-încet capul îi căzu pe frunzele depe pământ.

Omul acesta cumsecade și curajos, el, soldatul cel aspru, era să leșne de emoție.

Dar aceasta nu ținut mult; în clipa următoare își înălță privirile, mâinile își reluară locul lor pe carabină, arătătorul căuta piedica; creierul, inima și ochii se l'impeziră, conștiința și judecata începură să lucreze. Să-l prindă viu, pe acel dușman, era greu; să-l alarmeze însemna să-l asvârli în tabăra sa cu veștile lui fatale. Datoria soldatului era clară: omul acela trebuia să fie împușcat în

A. VESPREMIE : SCULPTURA IN
FILDÉS
Expoziția Academiei artelor decorative

chiar locul lui de pândă — fără prevenire, fără gând de-o singură clipă, într'un timp mai scurt decât s'ar cere pentru o rugăciune nevorbită, trebuia trimis pe lumea cealaltă. Dar nu — mai e o speranță; poate că n'a desooperit nimic — poate că admiră numai frumusețea peisagiului.

Poate că de-ar fi lăsat în voe, s'ar întoarce și ar pleca fără grije înspre locul de unde a venit. Fără îndoială că va fi posibil să vezi în clipa retragerii lui dacă știe ceva sau nu. Se prea poate ca atenția lui fixă să.... Druse își întoarse capul și privi în jos, în abis, ca dela suprafața unui lac limpede în spre fundul lui. Văzu strecurându-se de-a lungul livezii celei verzi, o linie șerpuită în care se distingeau chipuri de oameni și de cai — desigur vre-un comandant trăsnet care permisesse soldaților escortei să-și adape caii în loc deschis, loc spre care priviri din o sută de culmi puteau să se îndrepte.

Druse își luă ochii din vale și fixă din rou grupul calului și călărețului; apoi iarăși și apără înaintea ochilor carabina. Dar, de data aceasta, ținta lui fu calul.

În amintirea lui, ca o poruncă divină, sunară cuvintele tatălui său spuse la plecarea „Orice s'ar întâmpla, tu fă ceea ce crezi că e datoria ta”. Acum era calm. Nu mai străngea din dinți; nervii îi erau tot așa de liniștiți ca și acei ai unui copil care doarme — nici-un mușchi nu i se mișcă; respirația care i se oprise când luase hotărârea, era acum liniștită și înceată. Datoria triumfăse; cugetul spusese trupului: „Pace, fii liniștit”. Și trase.

În clipa aceea un ofițer al forței Federale, în spirit de aventurier sau în căutarea de cunoștințe, părăsese bivouacul ascuns în vale, și, cu pași fără țintă, o luase înspre marginea mai colorată a unui locșor deschis de lângă piciorul stâncii, socotind câștigul pe care l'ar avea dacă ar mai înainta încă. La o depărtare de un sfert de milă de la el, dar în aparență numai la o aruncătură de piatră, se ridică din ciucurul ei de brazi fața gigantică a rocii, dominând dela o așa de mare înălțime încât amețea privind coasta așa de abruptă, conturu-i atât de colțuros. La oarecare distanță mai încolo și spre dreapta se profila o linie neștirbită și verticală pe fondul cerului albastru în jos până la jumătatea înălțimii și a dealurilor celea depărtate, aproape tot

oșa de albastre, ajungând până la vârful pomilor din vale.

Ridicându-și ochii spre această înălțime amețitoare, ofițerul avu o priveliște care-l înmărmuri — un om călare lăsându-se prin aer, în acea vale!

Călărețul stătea drept în șea, ca un militar, ținând frâul strâns pentru a preveni o săritură prea mare a calului. Cu capul gol fiind, părul îi flutura ca pana în vânt. Mâna-i dreaptă nu i se vedea din pricina norului pe care îl făcea coama ridicată a calului. Trupul animalului avea o poziție așa de orizontală în cât s'ar fi zis că stă cu toate copitele pe pământ tare. Mișcările-i erau acelea ale unui galop sălbatec; dar tocmai când ofițerul le privea ele încetară, și animalul își aruncă înainte picioarele ca și cum se lăsa jos în urma unei sărituri. Ci acesta era cu adevărat un sbor!

Înmărmurit și îngrozit de această arătare a unui cavaler al cerului — crezându-se pe jumătate scriitorul ales al vreunui Apocalips — ofițerul fu doborât de puterea emoției. Picioarele îi slăbiră și căzu.

Approape în aceeași clipă el auzi sgomotul unei sfărâmări în copaci — un sunet care muri fără ecou, și apoi totul se liniști.

Ofițerul se ridică, tremurând. Se reculese. Fugi repede de lângă stâncă înspre un loc aflat cam la o jumătate de milă dela piciorul ei. Spera să-și găsească omul, aproape de acolo dar nu-l află. În clipa repede ca vântul a viziunii sale, imaginația îi fusese într'atâta influențată de grația aparentă, ușurința și intenția minunatului „sbor” încât nu-i trecuse prin cap că linia marșului cavalerului aerian era îndreptată spre pământ și că ar fi putut să găsească ceea ce căuta tocmai la piciorul stâncii. După o jumătate de oră se întoarse în lagăr.

Ofițerul era om cuminte; era prea cuminte chiar ca să povestească un „adevăr” care nu putea fi crezut. Nu spuse deci nimic despre ceea ce văzuse. Iar când comandantul îl întrebă dacă în cercetarea lui nu constatase vre'un fapt folositor expediției, el răspunse:

„Ba da, domnule comandant; nu există nici un drum care să meargă dinspre sud în vale”.

Comandantul, știind aceasta mai bine decât el, zâmbi.

După împușcătura sa soldatul Carter Druse își încărcă din nou arma continuându-și paza.

Nu trecură bine zece minute și un sergent federal veni cu multă grije spre el târându-se în genunchi și mâini. Druse nici nu-și întoarse capul ci rămase nemșcat ca și când nu l'ar fi cunoscut.

— „Tu ai tras?” șopti sergentul.

— „Da”.

— „In ce?”

— Într'un cal. Era pe stânca aceea. Precum vezi, acum nu mai e acolo. S'a dus în prăpastie.

Fața omului era albă, dar nu citeai pe ea vre-un alt semn de emoție. După ce răspunse, își întoarse aiurea fața și nu mai vorbi. Sergentul însă, nu înțelesese.

— „Uită-te 'ncoace Druse”, zise el, după o clipă de tăcere, „nu prea avem obiceiul să ascundem. Iți ordon să-mi raportezi. Era cineva pe cal?”

— „Da”.

— „Cine?”

— „Tata”.

Sergentul se ridică și depărtându-se zise făcându-și cruce: „oh, Doamne Sfinte!”

trad. din englezește de

TRAJAN ȘTEFANOVICI

Despre un volum de epigrame sau: Cine poate...

În cele de mai jos intenționez să mă oprise asupra unui proaspăt volum de... „epigrame politice și sociale”, supraințitulate: „De-a lungul vremii” pe care tipografia românească le-a dat la iveală în anul de grație 1926. Demne de remarcă sânt — în deosebi — 2 contraste:

1) Pedecparte — acela dintre: eleganța broșurii (tipărită pe hârtia cea mai veștină și cu litera cea mai frumoasă) și numele fundamental necunoscut al autorului (N. Gudin) pentru existența căruia, în literatura românească, nu ni se spune nici măcar cărei provincii îi datorim eternă recunoștință;

2) Pe dealta, dintre pretențiile acestuia care ne atrage serioasa atențiune asupra faptului că:

„Primele 200 de exemplare din această ediție sânt numerotate și semnate de autor”, pretinzând ca echivalent material al celor 48 de paginuțe, la început, 100, mai târziu, 60 de lei — și calitatea epigramelor dintre care subsemnatul, cu toată bunăvoința, n'a putut să alege nimic pentru o antologie a epigramei românești, gata de tipar.

Natural că nu ne mulțămim să insinuăm. Verba docent, exempla trahunt. Câteva dintre acestea vor fi suficiente spre a se vedea că noul epigramist — care trece în revistă galeria tuturor oamenilor noștri politici, stropindu-i cu „epigrame” datate așa de disperat — nu are idee, nu de spirit, nu de epigramă — dar nici măcar de vers și limbă românească. Iată-le:

INCHINARE
Ridendo

Pildele care urmează
Din vieți și clipe trăite
Inchin, Țări obijduite

Râzând — multe se 'ndreptează.

Avem oare dreptul să zicem: mersi de ascmena închinare în care versurile 2—3 conțin atâtea cuvinte barbarizate? Vrei să fii bun Român, domnule epigramist? Învață românește — și atât! Pe urmă — versuri.

Și mai pe urmă: epigrama — dacă intervine spiritul care, deocamdată, e invizibil...

Cem în același sens — aceeași scilceală verbală în:

IN ȚARA ORBILOR

Vulturi și goimi de loc nu sânt;
Rămas-au ȘOBOLANI și corbi;
Azi toți SE 'NCHIN PAN'LA pământ
Alesului... ȘEF DINTRE orbi.

ACELUIAȘI

D. prim ministru doarme.
(Ziarele)

Având norocul din nascare —
Statuia-ți este garantată,
Și spre PERFECT 'asemănare,
S'o pue la Senat... culcată.

Natural că oricât am continuă cu citarea unor astfel de extrase — sănătatea cetitorilor nu va fi cu nimic atinsă, spiritul din ele fiind cu desăvârșire absent.

Fără calități formale și fără fond — prin urmare — aceste înșelări, pe care un curaj demn de admirat le numește epigrame, — legate de niște momente atât de puțin valabile și de efemere — nu au nimic în stare să le justifice apariția pe piața literară: Căci — se va recunoaște — a apela la insanități stilistice ca aceia din:

Ardealul și problemele culturale

Presă memorandistă

Anul 1884, înseamnă începutul epocii presei cotidiene în Ardeal. Provincia aceea avusese și mai înainte publicații politice și culturale, care apăreau săptămânal. Ajunge să amintim de „Gazeta Transilvaniei” care a văzut pentru întâia oară lumina zilei în Iulie 1837, având caracter politic, iar după un an și-a adăugat și partea culturală prin înființarea „Foi pentru minte, inimă și literatură”. Ambele publicații erau redactate de Gheorghe Barițiu, pe atunci profesor în Brașov, și apăreau în editura tipografului sas Johann Gott, singurul autorizat de către guvern de-a tipări ziare.

Între timpul dela 1837 și până la era „Tribunei” au mai apărut și alte publicații în Ardeal, având fiecare rostul ei. Chiar și „Gazeta Transilvaniei” și „Foaia pentru minte, inimă și literatură” au trecut în acest restimp prin multe peripecii și prefaceri. Relevăm aici faptul că aceste două publicații erau tot așa de răspândite și în Principatele Române și în Bucovina ca și în Ardeal.

Cu apariția „Tribunei” și cu transformarea „Gazetei Transilvaniei” în ziar cotidian începe o eră nouă, care e bine conturată prin principiile precis definite ale politicii și cultivei naționale. După cum am arătat și în articolele precedente aceste două ziare au luat lupte pe două fronturi: politic și cultural.

„Tribuna” a revoluționat limba literară în Ardeal, indicând noi orizonturi de orientare culturală, iar „Gazeta Transilvaniei” deschisese drumul culturii literare spre masele poporului prin înființarea „Numărului de Duminică” pentru pătura dela sate, care apărea în 8 pagini, ceea ce pentru împrejurările de atunci însemna foarte mult. Aceste numere de Duminică, adoptate mai târziu și de alte ziare, am avut un covârșitor

efect asupra maselele dela țară, care nu-și puteau permite luxul de-a abona edițiile cotidiene ale publicațiilor. Conținutul acestor numere speciale pentru popor satisfăcea pe deplin atât cerințele cititorilor dela sate cât și intențiunile conducătorilor politici și intelectuali. În numerele de Duminică se făcea educația politică a poporului și în același timp i se dădea într-o formă ușor de înțeles și o îndrumare economică sănătoasă.

Exemplul „Gazetei Transilvaniei” a fost urmat câțiva ani mai târziu (1895) și de „Tribuna”, care în locul numărului de Duminică a scos însă o foie pentru popor independentă: „Foaia Poporului”. Pusă sub direcția vigurosului publicist de pie memorie Ion Russu-Șirianu, această publicație a avut la masele dela sate același rol pe care l-a avut la pătura intelectuală „Tribuna”.

Grandioasa manifestare politică, care a avut loc la Cluj cu prilejul procesului „Memorandului”, se datorește în mare parte propagandei făcute prin această foie. Din punct de vedere culturale meritul deosebit al „F. P.” a fost că a scormonit imensa comoară de folklor a țării noastre din Ardeal, făcând ca această bogată și interesantă literatură să fie dată la iveală de însuși cărturarii țării dela sate, cari în mod abil au fost puși la o contribuție prețioasă, care în cercetările viitoare va face neprețuite servicii studiului poeziei și literaturii popularele din Ardeal. În același timp ziarul „Tribuna” edita o bibliotecă de popularizare, care în fond înfățișa, în mare parte, aceeași literatură populară însă într-o formă mai literară, trecută prin penele unor scriitori recunoscuți. Aceste broșuri, extrem de cftine, au format mulți ani de-arândul „premiile” școlare pentru elevii din școlile primare cari se distingueau la învățătură. Păca că această bibliotecă nu se mai reeditază. Ar forma, printr-o continuitate bine susținută, o lectură plăcută pentru tineretul pueril și o legătură de amintiri cu un trecut glorios al presei române din Ardeal.

Din cele expuse până acum e vrednic de remarcat faptul, că aproape toată mișcarea politică-culturală a românilor ardeleni s-a produs în cele două orașe săsești: Sibiu și Brașovul. Lucrul acesta se explică în primul rând prin faptul, că în aceste orașe administrația era în mâna sașilor, cari erau mai indulgenți față de români, iar în al doilea rând prin împrejurarea, că românii din județele de sud ale Ardealului aveau contacte continuu cu vechiul Regat, ceea ce a făcut o mentalitate la acești români să se formeze cu caracter mai pronunțat românesc decât în partea de nord a Ardealului.

Curentul naționalist, puternic alimentat de populația sătească dela Brașov și Sibiu, care forma cititorii numărului de Duminică ai „Gazetei Transilvaniei” și ai „Foi Poporului”, se refrânse în decada ce a urmat după înființarea „Tribunei” peste întreg Ardealul și cuprinse chiar și Banatul, care era sau părea mai conservator în privința politicii naționale. Astfel când regretatul Cornel Diaconovici, bănătean de baștină, încercă în anul 1894 să scortă la Timișoara publicațiunea „Dreptatea” cu programul unei politici moderate, întâmpină o complectă răceală la publicul românesc, care nu mai voia să

audă de nici un compromis cu guvernul ungar. „Dreptatea”, deși foarte bine redactată, trebui să-și înceteze apariția după doi ani, fiindcă publicul nu mai putea fi îmbătat cu apă rece. Banatul, sub influența puternică a curentului tribunist din Ardeal, a reacționat hotărât împotriva politicii moderate. Peste puțin timp trebui să vină și în acest colț de țară omul și organul care să ridice și aci nivelul de luptă la același grad cum era în Ardeal, și îndeosebi în județele de sud.

Se vede că politicianul român a fost totdeauna preocupat de mici interese personale, căci după impozanta manifestare în procesul Memorandului la Cluj în anul 1894 s'a produs în sânul partidului național o criză internă atât de acută și de gravă încât efectul ei a dărâmat până și în străinătate tot nimbul și întreaga aureolă ce le câștigase cauza românească prin luptele date în ultimii zece ani împotriva guvernelor ungare. Procesele Replizei și al Memorandului câștigaseră în țările din Apus mulți prieteni politici pentru românii din Austro-Ungaria și unii dintre cei mai distinși bărbați de stat și publiciști politici din marile capitale apusene și-au pus toată autoritatea lor în serviciul cauzei noastre. Dar blăstemul strămoșesc al invidiei n'a îngăduit ca poporul român să culeagă în liniște și cu folos roadele unor lupte pline de avânt frumos cum au fost cele date între anii 1881—1894.

Criza din anii 1895 și 1896 a înscris în istoria politicii din Ardeal pagini urite și durerecase și a dus la desbinarea dintre conducători. Criza fiind de natură politică nu avem s'o cercetăm aici, decât în efectele ei asupra cultivei naționale.

Din norocire s'a adevărit și aici proverbul că în tot răul este și un bine. Desbinarea produsă în cercul celor grupați în jurul „Tribunei” a avut ca imediat efect înființarea unui nou ziar politic „Tribuna Poporului” la Arad. La Sibiu au rămas bătrânii mai conservatori, iar la Arad s'au dus tinerii mai liberali. În fruntea acestora se găsește cel mai combativ dintre publiciștii de pe-atunci, Ion Russu-Șirianu.

Importanța noiei mișcări constă în faptul, că prin transpunerea câmpului de luptă națională la Arad acțiunea politică a românilor din statul ungar intră în contact direct cu maghiarimea care își creiasse acolo cel mai avansat post de atac împotriva politicienilor români, cari erau oarecum retransați la Sibiu sub ocrotirea unei administrații mai îngăduitoare a sașilor. Aradul era un puternic centru politic maghiar, deși era situat într-o regiune rurală curat românească. Infigerea drapelului de luptă în acest centru a fost bună inspirație din partea românilor și cu apariția primului număr din „Tribuna Poporului” se începe o nouă epocă în viața politică și culturală a poporului român din Ardeal. Crecetarea acestei epoci va forma subiectul articolului viitor.

ION BAILA

D-lui N. TITULESCU

Reușește cu o vorbă

Liga, n'treagă s'o transporte;

Noi însă PENTRU'ASA CIORBĂ—

Plătim scump, valuta forte.

sau la jocuri de cuvinte forțate (și, din această cauză: desgustătoare) ca în:

D-lui PREȘEDINTE ORLEANU

Ca președinte-al adunării

FOARTE puțin te-ai remarcat,

In schimb, toți amplexații gării

Știu că „Orleanu-i regulat”.

sau în:

OAMENI NOUI

Că ne-a scăzut fantastic banu

O vede orice nespălat;

Ce n'a putut el, BRE-TI-ANU

O să INDREPTÉ-UN... Lepădat.

nu însemnează, numai a nu face poezie, dar nici măcar literatură elementară.

Dacă totuși ne-am oprit puțin asupra acestei broșuri, am făcut-o spre a dovedi că și în literatură „cine poate, oase roade”...

PAUL I. PAPADOPOL

Cronica muzicală

OPERA DE ARTA MUZICALA ȘI INTERPRETUL
(Cu prilejul concertelor Iturbi)

PE MARGINEA ULTIMELOR MANIFESTARI PLASTICE

În ultimul timp Parchetul a fost înformat despre o sumă de afaceri necurate, din cari o clasă întreagă de samsari, mai mult sau mai puțin excroci, trăiesc îmbelșugat, spre dauna pictorilor și înjosirea artei românești.

În artă, ca și în celelalte țărâmurii de activitate ale României de după război, **profiteurii** s'au înmulțit considerabil, mabușind munca cinstită, prostituând pe producător, palmuind buna cuviință în tranșacții și terfelind orice concepțiune care cată să iasă din comun pentru înălțarea sufletească a obștei.

În deosebi — rezumându-ne la artă numai — pictorii sunt aceia cari sufăr, și materialmente și moralmente, mai înfricoșător de pe urma așa zisilor negustori și intermediari, cari fac legătura zilnică între artist și publicul cumpărător.

Folosindu-se de grelele nevoi în cari necurmat se zbate artistul, haimanalele acestea sociale au darul de a țese în jurul pictorului un sistem foarte abil și foarte complicat de sfori, care-i încercușează mișcările, făcându-l prizonierul nepunctuos al banului servit cu picătura, ca o drogă stupefiantă.

Din zi în zi, producția pictorilor noștri, mai ales a celor tineri, se resimte alarmant, de pe urma acestei strâni situații.

Dar iată că, într'o atmosferă asfixiantă, Fundația Principei Carol aprinde un far de nădejde.

Sub privegherea riguroasă a criticului de artă dela revista „Gândirea”, d. Oskar Walther Ciseck — Fundația Principei Carol a organizat, începând din luna Noembrie, un ciclu de expoziții colective, cu lucrări selecționate, a pictorilor și sculptorilor români în viață.

Pentru publicul amator, înjghebarca acestor saloane, din strada Doamnei 20, înseamnă pe lângă o călăuză cinstită, un prilej de înalte satisfacții sufletești, pe cari nicăiri, în alte aranjamente similare, nu le-ar fi putut afla.

Pentru aceleași pricini și mânat de aceleași sentimente, un nou salon colectiv e pe cale să ia ființă, în str. Karaghiorgheevici 9, în una din sălile speciale amenajate ale librăriei Hasseffer, care a avut rarul bun simț de a încredința triajul lucrărilor unui alt critic de artă — d. Nenițescu — a cărui delicată sensibilitate e unanim recunoscută, în cercurile amatorilor și artiștilor noștri.

Toate acestea sunt, netăgăduit, numai începuturi.

Organizări ideale de comerț și demonstrații artistice, nu se pot întocmi decât cu foarte mulți bani și istovitoare sacrificii — mai ales în vremuri ca acestea, când publicul mare e încă sub teroarea șarlatanească a bandelor interesate, de speculatori.

Sperăm însă că, foarte curând, amatorii noștri se vor dumiri de necesitatea de a fi călăuziți în achizițiile lor; iar publicul mare — grație câtorva centre de expunere, decente, va putea fi format ca mentalitate și glesuit sufletește, până la aproximativă desăvârșire.

Este nevoie de o anumită putere de discernământ și de oarecare experiență analitică pentru a putea distinge ceea ce hotărăște asupra succesului unei producțiuni muzicale. O împrejurare socială sau politică, un motiv cultural, o particulară dispoziție sau însușire a executantului, adeseaori snobismul, rar necesități de instrucție și educație muzicală și aproape de loc opera de artă muzicală, — iată spre exemplu, un număr din suma de factori ce se impun pentru participarea la o audițiune muzicală, concert sau reprezentație de operă, și pentru aprecierea și deci determinarea succesului producțiunii muzicale. Gradația care rezultă din această enumerare nu este riguros reală în fapt, pentru că interesul arătat unuia din acești factori este relativ. Individualul și subiectivul, pe de altă parte, imprimă și mai multă relativitate și elasticitate nu numai grației de care vorbim, dar chiar fiecărui factor în parte; și cu atât mai mult și mai grav pentru o mai sigură judecată a produsului de artă sonoră, cu cât subiectivul se impune până la deșănț, ca principiu unic și cu cât obiectivitatea este mai înlăturată. Cunoașterea și însușirea câtorva elemente fundamentale și determinante asupra esenței frumosului muzical ar constitui o serioasă bază de cultură muzicală. Care perfecționată pe ndelete, prin control și verificare, pe măsura contactului cu producția artei sonurilor, ar putea tinde și ajunge la stabilirea criteriilor, fie și personale, dar estetic valabile, pentru judecarea și asimilarea operei de artă muzicală. În felul acesta s'ar recunoaște opera de artă stând în centrul oricărei preocupări muzicale, — fie chiar de natură speculativă, științifică sau istorică, — interpretului sau cercetătorului neputându-și afirma și justifica o activitate în domeniul muzical decât în funcțiune de opera de artă. Este însă atât de frecventă intervertirea

și răsturnarea ordnei naturale a lucrurilor, în cât în producțiunea muzicală, considerată grosso modo, executanți și auditori — snobismul nu apare ca cea mai gravă defecțiune a vieții muzicale. Cea mai primejdioasă pentru adâncirea culturii noastre muzicale, mai dărează pentru superficializarea gustului public și, în definitiv, cea mai indeobște și tacit consimțită este vinovata și aproape permanentă uitare a operei de artă muzicală. Proprie artei sonurilor este dificultatea ce ia naștere din caracterul și modul de a fi percepută o piesă de muzică, pentru care nu este suficient creatorul ei, ci în totdeauna este necesară intervenția unui intermediar, unei a doua persoane, sau a două, trei, patru, ba chiar a unui întreg grup de zeci, sute și chiar o mie (vezi simfonia celor o mie, a VIII-a a lui Mahler) de persoane. Acești intermediari, executanți, instrumentali sau vocali, sunt interpreții operei de artă muzicală. Existența lor este în strictă dependență de opera de artă muzicală. Întreaga lor artă este de exercitat pentru a materializa, a sensibiliza și a interpreta cu mijloace proprii depozitul artistic cuprins în schița grafică a creatorului operei, a compozitorului. Pregătirea și funcțiunea artistică a executantului este determinată de necesitățile de exprimare a piesii muzicale. Cu cât executantul se îndepărtează dela acest rost interpretativ și-și află o finalitate în însăși exercițiul tehnic și material, în dexteritatea, abilitatea sau viteza în sine, tinzând deci, spre o existență independentă, ridicând prestigiul tehnicii și rolul de mijlocitor deasupra și în detrimentul operei de artă, cu atât echilibrul firesc este mai amenințat și cu atât executantul își pierde dreptul de interpret. Mijloacele sale care nu pot fi valorificate decât în slujba operei de artă muzicală, sunt cultivate aparte, ca un meșteșug special, care în niciun chip nu sunt artă; nu sunt muzică, ci, atâta vreme cât pretind și se constituie ca un exercițiu, afirmându-se ca valori altele decât cele ce decurg din producțiunea frumosului artistic muzical, mijloacele executantului sunt extramuzicale. Sunt acustice, sunt sonore. Acusticul sau sonorul nu este însă muzică, cum nu tot auzibilul nu poate fi sunet muzical. Stabilind rostul său în sine însăși, exercițiul tehnic devine virtuozitate, în accepția searbădă și mecanică a termenului.

O elementară îndatorire a criticii este de a releva că primordial în producțiunea muzicală este opera de artă. Devierea atențiunii spre mijloacele de exprimare ale interpretului, este un indiciu sigur că ordinea naturală a interesului în percepția muzicală este distrusă. Că, deci, tehnica executantului dăunează însăși operei de artă, de ndată ce dă naștere la admirația auditorului pentru virtuozitatea goală a mâinilor sau a gâtlejului, în loc să stimuleze entuziasmul și să susțină contemplațiunea operei de artă muzicală.

Gândurile însemnate aci ne-au fost sugerate de apariția pe strada Ateneului a pianistului spaniol Iturbi. Succesele obținute de acest ireproșabil tehnician, dovedesc îndeajuns cât de greșite criterii trăiesc în publicul nostru și cât de serioase datorii incumbă criticii pentru a orienta poporul în frecventarea și aprecierea audițiilor muzicale.

GEORGE DIACU

21 Noembrie, 1887: A murit în București povestitorul Petre Ispirescu.

22 Noembrie, 1890: A murit folkloristul Simeon Mănguică.

23 Noembrie, 1843: Ioan Ghica își deschide cursul său de economie politică la Academia Mihăileană din Iași.

1901: A murit istoricul Vasile A. Urechia.

24 Noembrie, 1843: Mihail Kogălniceanu își deschide cursul său de Istorie națională la Academia Mihăileană din Iași.

1858: Apare ultimul număr din „Albina Românească” a lui Gh. Asachi.

25 Noembrie, 1896: Apare în București „Literatură și artă română”, revistă condusă de N. Petrașcu.

1904: Apare în Piatra-Neamț revista literară „Munca”.

26 Noembrie, 1875: S'a născut în Vaslui nuvelistul Ioan Adam.

27 Noembrie, 1818: S'a născut filologul Aron Pumnul.

1885: S'a născut în satul Tîrlisina, ținutul Solnic-Dobca, marele nostru romancier Liviu Rebreanu.

LA NAȚIONAL: Societatea atleților spirituali de Georges Duhamel

În sfârșit, s'a reprezentat pe scena teatrului Național, o comedie care a satisfăcut publicul din toate punctele de vedere. Comedia în sine e frumoasă, e foarte frumoasă și ca justețea de ton și ca simplitate de acțiune și prin sinceritatea situațiilor și prin pictura tipurilor reprezentative.

Distinsul scriitor Duhamel a înfățișat cu măiestrie atitudinea scriitorilor, filosofilor, reformatorilor, cari-și zic noui, fiindcă iau poze țanțoșe, gângăvesc cuvinte înțelese, bâlbăesc în scris expresii cari nu se pot lega și caută să ia ochii unei naive, pe care o exploatează maștrii paraziți, înfumurați și escroci.

În fond, comedia d-lui Duhamel e un admirabil pamflet împotriva acelor parveniți, cari au prins din atmosfera ideilor câteva cuvinte, și le exploatează ca să arăgă naivi, tinzând în vârtejul actual al răsturnării valorilor, prin mediocrități anistre și caraghioase, să dărâme gloriile rainice.

Poeți, cari vor să se illustreze prin originalitatea de a țâgădui valorile artistice ale scrierilor lui Hugo, Lamartine, etc.; avre de cafea, cari mărăe împotriva activității pozitive a unor sârguincioși nuncitori recunoscuți, sunt eroii comediei d-lui Duhamel. Aceștia, întruniți în Societatea atleților spirituali, cearcă ingușitori și șireți, cabotini și bârfitori, se escrocheze pe naivii cari se ulușesc de formulele bazaconioase, pe care le înfră.

A face rezumatul piesei, mi se pare și

Din clipa aceia numai vom putea spune că avem o mișcare artistică.

Până atunci: Simulacru.

Atâta vreme cât arta plasticului zace în atelier, izolată de contactul luminat și sincer al amatorului — nu poate conta ca factor de spor sufleteș al unei colectivități sociale.

Ea rămâne o grațioasă inutilitate — și făt.

Dar aceasta e prea puțin.

Intristător de puțin!

Între ultimele expoziții — din cari câteva interesante, unele plate, iar majoritatea exasperante — a izbuțit să se opună cercetătorului, dornic de serios, expoziția academiei artelor decorative, în strada Câmpineanu 17.

Cubismul, integralismul, constructivismul și restul inovațiilor ultramoderne — au dat aici întâlnire, într'un ansamblu — (mobilier, vase, bibelouri, desene, tablouri, etc.) — cari constituiesc un întreg agreabil, deși nu în totdeauna reconfortant, din pricina câtorva piese ari ies din nota generală, fie prin voită extravagantă, fie, din potrivă, prin conștinși făcute gustului comun.

Cu toate aceste mici scăderi, neobservate de marea mulțime a vizitatorilor — expoziția academiei artelor decora-

grea și inestetice, fiindcă tipii trebuie văzuți pe scenă și acțiunea apreciată în desfășurarea ei antrenantă.

Dar dacă piesa e într'adevăr bună, artiștii teatrului Național s'au silit să-i dea o interpretare meritorie..

A fost un excelent ansamblu.

D. Pop Marțian, care a ținut rolul principal, a câștigat considerabil prin jocul său, prin măsura atitudinilor și prin ținută. Acest artist s'a impus ca una din temeinicile nădejdi ale teatrului Național. Bine, foarte bine d. Victor Antonescu, într'un rol de farmacist cu ticuri, burghez cu familie, dar furat de năzbâțiile novatoare ale „șefului atleților spirituali”. D. Valentinianu a avut unele dificultăți de înlăturat și le-a biruit cu succes, căci avea rolul unui băiat de 17 ani. Svelt, nebanatic, cinstit în fond, rolul d-lui Valentinianu a fost susținut cu căldură. Tot așa de bine a fost d. Stăncescu, în rolul unui laborant de farmacie, condus de bun simț și gata ori când să biciuiască năzdrăvaniile cabotinilor, intitulăți „atleți spirituali”.

În rolul mamei familiei farmacistului, în casa căruia își gășise azil de exploatare parazitul șef al atleților, a fost cum-pătata și sârguincioasa d-na Gusti.

În roluri tinerești de fetițe, d-nele Toto Ionescu și Elena Cruceanu. Cea dintâi s'a afirmat și altădată destul de temeinic; cea de a doua câștigă din zi în zi aprecierii tot mai satisfăcătoare. Doamna Cruceanu are toate mijloacele de a fi una din cele mai inteligente ingenue ale teatrului Național.

În rolul unui „maestru literar” opus șefului atleților, a fost d. Ion Morțun. Ce strașnic știe să exploateze acest artist, dăruia cu belșug de mijloace, orice schițare de rol!

Și toți ceilalți artiști, cari au avut roluri secundare de ciraci scriitori, linguiștori și egoiști, încrezuți și ridiculi, au fost bine, dând un ansamblu fără prihană.

B. CECROPIDE

tive a interesat în dajuns pe amatori și a stârniț în public curiozitatea și plăcerea pentru interioarele stilizate unitar și armonice.

Din punctul acesta de vedere, meritul celor ce au organizat această expoziție nu poate fi contestat.

Arhitectura noastră orășenească, mobilierul oamenilor noștri instăriți... micile nimicuri cari transformă un tr'est cub de zidărie într'un decor resfângând, pipăibil, mentalitatea, temperamentul, preocupările, pasiunile și capriciile noastre — sunt la noi, încă, probleme necercetate.

Haosul, lipsa de bun gust, lipsa de personalitate și — mai ales — lipsa unei înclinări firești pentru luxul simplu și estetic — face din Bucureștiul nostru, un bălci monstruos în exterior și un bric à brac de o trivialitate insuportabilă, în interior.

Dacă spectacolul acesta, de o cosmopolit balcanică barbarie, poate constitui o cur'oașă notă locală și încânta uneori ochiul pictorului amator de pitoresc deprimant — el nu mai poate fi îngăduit.

Pentru ochiul încercat al străinului, bunul nostru simț cade în legendă.

N. N. TONITZA

Cinematograful

CINEMA VLAICU: Harold Loyd

Delicios: păcat că este inegal, inegal din punct de vedere al... idioției. Într'adevăr sunt unele părți ce nu sunt destul de idioate pentru a fi delicioase. Primele acte însă, călătoria pe vapor, debarcarea și mai cu seamă prima plimbare prin Republica Paradiso sunt minunate.

Inconsolabililor de desființarea instituției d-lui Dragomirescu le recomandăm foarte călduros acest film.

CINEMA LUX: Fetifa Dulce

Dulce, dulce, foarte dulce, tot atât de dulce ca versurile prea des jucaturii ca să zicem așa: „autor”, atât de dulce că până la urmă și se acrește.

P-U IG.

Pentru domnul Raul

Paginele unui ziar de nouă generație, bat un record. Prin domnul Raul. Cu o peniță și o sticlă de antracim, d'strug pe Argezi, artificios, spulberă pe Aderca, emulul Smarei, condamnă pe Vinea, nevropat, ridiculizează pe Zarifopol, livresc, supun oprobriului pe lubrifiantul Ionel Teodoreanu. Toate acestea, nici măcar cu sintaxa renovată. Meritul revine domnului Raul, fiecare slovă îl revendică, fiecare șir de cuvinte îl revelează.

Între urbe și mahala, se ridică baraca taxatorului. Justițiar, el nu se pretează la renovații. Îl vrem indulgent. El este implacabil. Te vede curând, te agață abil și, astuțios, te întreabă cine ești. Ești tu Alexandri, ești tu Alexandrescu? De nu ești unul sau altul, cum îți permiți a fi cineva?

Argezi, Vinea, Aderca? Autorizația!!! de la centrala pieței, de la cărturari, de la periferie?

— Nu. Atunci?!

Dacă nu prezinți asemenea justificări, rămâi în carantină, până ce tichetul halei, dobândit, învoirea vameșului și pergamentele grănicerilor, te vor libera.

Cunosc pe domnul Raul din recomandata scrisoare a unei prietene, atente mai mult decât ceream. Mi l-a semnalat. „Falanga” completează amănuntele acestei literare fizionomii. Amica cea bună dorește pentru domnul Raul, un răspuns din parte-mi. Eu nu-l pot găsi, răspunsul, încerc, dar, o diversivune.

Agitația tinereții se iartă și, de-i iscoditoare, se încurajează cu bonomie și cu abilitate. Dar sfidarea primatului și incultura vizibilă întru tot, dar injuriile precugetate ale vechilului, nu.

Sunteți sensibil, domnule Perpessicius, la toate nuanțele gândirei și la toate exprimările ei delicate, ca să mă simt dator să vă atrag atenția, fie și ocolit, asupra penibilului efort al unei „duduițe”, de a replica domnului Raul. Singura bună replică, în această împrejurare, ar fi, socotesc, desființarea, prin general consens, a păcătuirei, efemere chiar, contra disciplinei elementare a bunului simț în scris, și contra bunei creșteri, la îndemâna oricui.

Pentru mine, vedeți bine, e jenant să lupt cu atâtea calambururi, care-și fac joc literar din „sondările atente” și „cărma nervoasă” ale unei „moderniste” cu „istorioară”. Încăpătoare și de variate cuprinsuri, vulgaritatea mă derutează.

ELENA PROTOPOESCU

E C O U R I

CAPITULARE

In ciuda tuturor previziunilor, premiul literar al „Universului Literar“ nu mai poate fi acordat.

Regretele noastre nu vor atenua niciodată sângele rău pe care acest premiu l-a făcut celor peste două sute de concurenți.

Cu toate scuzele pe care o astfel de situație, le comportă, ținem manuscrisele la dispoziția d-lor autori-concurenți.

Ele pot fi sau ridicate dela redacție, sau expediate, de către noi, la adresele originare și după un aviz anume al d-lor autori.

REDACTIONALE

□ Arhitectura de accidente, fragmentul — reprodus la Ecourile numărului nostru trecut — din articolul d-lui Marcel Iancu, făcea parte din darea de seamă a revistei „Contemporanul“.

□ In numărul viitor vom publica o lucrare inedită a d-lui Gib I. Mihăescu.

□ Ziua și orele de redacție, la „Universul Literar“ se fixează: Joi, dela 5—7.

GREȘALA LUI DUMNEZEU

D. Cațon Theodorian, autorul bine cunoscut al Bujoreștilor, a citit în penultimul comitet de lectură, dela 4 Noembrie, prezidat de d. Ion Minulescu, noua sa lucrare dramatică: **Greșala lui Dumnezeu**.

Admisă cu unanimitate, piesa d-lui Cațon Theodorian se va pune în repetiție, luna viitoare, sub direcția de scenă a d-lui Gusti, având de interpreți principali pe d. Soreanu și d-soara Puia Ionescu. Autoritatea dramatică de care se bucură d. Cațon Theodorian, în cercurile scriitorilor noștri de teatru, legitimează curiozitatea cu care e așteptată **Greșala lui Dumnezeu**.

Literatura dramatică originală va avea prilejul să înscrisie un nou succes. **Bujoreștii, Nevestele lui Pleșu, Stăpânul**, etc., etc., sunt o garanție că speranțele nu-i vor fi desmințite.

BERNARD SHAW ȘI D. MIHAIL DRAGOMIREȘCU

Recentul laureat al marelui premiu Nobel pentru literatură, este, după cum se știe, în disgrația din ce în ce mai pronunțată a d-lui Mihail Dragomirescu. Directorul Institutului de literatură nu scapă nici un prilej să arunce cu pietrele verdictelor sale în mărul încărcat de roade al celebrului irlandez, a cărui genialitate o contestă cu hotărâre.

E adevărat că Bernard Shaw nu se prea sperie și pentru acești detractori, a compus următorul cuvânt, pe care-l relatează ultimul număr din „Les Nouvelles littéraires“, în cele ce urmează: „Există la New-York o „Ligă pentru protecția geniului“ (League for fostering genius). Ați bănui cumva care este principalul scop al acestei ligi? Iată-l: ea a cumpărat, într'un cimitir new-yorkez, un imens teren pe care a ridicat un monument central de unde pleacă o serie de mici concesii particulare, toate construite pe același model, împodobite cu aceleași flori și frunze verzi de aceleași plante. Apoi, a scris unui număr considerabil de „genii“ pentru a le angaja să vie să guste ultimul repaos în aceste terenuri astfel amenajate. Cea mai mare parte dintre invitați nici nu s'a sinchisit să răspundă. Bernard Shaw e unul dintre pușinii care au răspuns.

El refuză oferta ce i-a fost adresată în termeni așa de amabili. O refuză nu atât din afecțiune pentru țara de naștere,

cât, zice dânsul: „Înțeleg să pun să mi se construiască un cavou grandios cu toate pietrele cu cari am fost lapidat în timpul vieții mele, dacă m'aș hotărâ să le transport în America, drepturile mele de autor nu mi-ar ajunge“.

CERCUL „SBRATORUL“

Duminică, 14 c., d. G. Brăescu a citit pentru a doua oară în cercul „Sburătorul“, piesa originală în 3 acte „Ministrul“. Lucrarea e o comedie de moravuri sociale, în care autorul zugrăvește mediul din care se recrutează astăzi oamniții politici. D. E. Lovinescu citește un fragment din vol. II, al ist. literaturii române contemporane, în care schițează personalitatea critică a d-lui Mihail Dragomirescu, concis și definitiv. Poezii a citit d-ra Sanda Movilă și d. Gulian.

Au asistat: d-na T. Lovinescu, d-na Mia Fralio, d-rele B. Delavrancea, Papadat, Ticu Archip și M. Nicolau; precum și d-nii Ramiro Ortiz, N. Davidescu, F. Aderca, G. Nichita, I. Valerian, D. N. Teodorescu, P. Constantinescu, Stelian Mateescu, etc.

SCRIITORII

□ Micul tratat de estetică pe care d. F. Aderca îl publică în coloanele revistei noastre va apare (completat cu partea II-a, în care se fac aplicații) în editura „Semănătorul“ din Arad.

□ Editura „Ancora“ a pus sub tipar un volum de nuvele: **Femea cu carnea albă** (din Carnetul intim al domnului Aurel) de F. Aderca.

IN AMINTIREA LUI ILARIE CHENDI

Duminică, 21 Noembrie cor., se va descoperi la Dârlos (Gara Mediaș) județul Târnava Mare, placa comemorativă așezată de ministerul cultelor și artelor, pe casa unde s'a născut Ilarie Ghendi.

Plecarea din București-Nord, Sâmbătă seara cu trenul personal la 22.45; sosirea la Mediaș: Duminică la orele 10.45 dimineața.

Plecarea din Cluj: Duminică dim. cu trenul accelerat la orele 9.36, sosirea la Mediaș la orele 14.14 d. a.

Masa se va lua la Mediaș de unde se va pleca la Dârlos cu trăsuri și automobile, (distanța 5 km.).

Înapoierea la București și Cluj în aceeași seară.

A. T. S...

„sau Asociația scriitorilor tineri. In Viața literară (I. 26, 6 Noembrie) d. Al. Bădăuță, revine cu precizări. Precizări care mai mult întunecă, e adevărat, dar necesare oricum. De data aceasta nu mai e vorba de o autonomie perfectă. Societatea să fie dependentă de S. S. R. Și să lupte mai puțin pentru cele materiale cât pentru o „comuniune de spirit“. Și deși a celor tineri, „membrii ei vor fi toți scriitorii care aderă ideii. Tineri sau bătrâni“.

Și totuși într'adevăr trebuie aplaudată. Mai ales pentru tinerescul idealism. Acești scriitori tineri nu sunt niște revoltați, deși ar avea dreptul. In locul rondoiei ei preferă protocolul academic. Scepticismul nostru îi însoțește, însă, ca simpatie, și le dorește izbândă.

REVISTE

A apărut „Sburătorul“, No. 5, cu articole, proză și poezii semnate de: E. Lovinescu, G. Brăescu, Hortensia Papadat Bengescu, Ion Barbu, G. Nichita, Simion Stolnicu, C. Baltazar, V. Streinu, P. Constantinescu, etc.

DIN STRAINATATE

□ In curând se împlinesc 600 de ani de la moartea Laurei „doamnă ilustră prin virtuțile sale“ făcută nemuritoare de Petrarca prin celebrul „Cauzoniere“.

Lupta care s'a dus de atâta vreme pentru a se ști care din cele două Laure — Laura de Noves sau Laura de Beaux — fost celebrată de Petrarca, s'a reînscut cu furie în Franța.

Avignonezii susțin pe Laura de Noves pentru că manuscrisul lui Virgiliu, de care Petrarca nu se despărțea niciodată ar fi indicat biserica Fraților minori din Avignon ca loc de înhumare al iubitei.

D. Andebert, un proventău răsbornic apărător al Laurei de Beaux, declară a pocrifă nota lui Petrarca, și invoacă părerea d-rului Locard, expert în grafologie directorul laboratorului tehnic din Lyon care comparând manuscrisele lui Petrarca cu nota atribuită lui de pe manuscrisul lui Virgiliu, atât de valoroasă pentru gloria Laurei de Noves, o găsește apocrifa.

D. Pierre de Nolhac, renumit ca un bun cunoscător al lui Petrarca, întreba a răspuns printr'o întrebare: Pentru ce nu Laura de Sabran? sau o a patra Laura? Căci sunt cel puțin patru... Nu voi ști niciodată care e cea adevărată. Dar ce importanță are? Nu e destul că suntem siguri de existența Laurei și de faptul că a trăit în Avignon.

— Dar dacă nota e apocrifa?

— Asta nu se poate susține, a răspuns d. de Nolhac. Cum pot fi apocrife, acest rânduri scrise pe un manuscris de care Petrarca nu se despărțea niciodată și pe care își însemna gândurile cele mai intime și mai ales veștile care îl îndurau mai mult...

Iată d. Maurice Mignon, profesor de literatură provençală la Universitatea din Aix, a spus:

— Afacerea Andibert? Ah, ah! e halucinant de tot! Da, da... Cunosc, dedesubturile un complot, o farsă de mare anvergură pe care numai autorii ei o iau foarte serios...

A fi vorba de un industriaș din Toulon mare admirator al lui Petrarca și care etc., etc., etc.

Cititorii noștri să tragă concluzia!

□ Juriul premiului „La femme de France“ a decernat cele două premii a sale de 6000 franci astfel: Premiul feminin d-nei Marcelle Gaston-Martin, pentru romanul său „La belle Treute mo sine“ și premiul pentru bărbați, d-l Georges Barbarin, pentru volumul: „L'Amour et la Mer“.

□ In luna Mai, 1927, se va deschide la Geneva o expoziție internațională de muzică, ce va cuprinde două secțiuni, una comercială și alta istorică. Intre delegaților care vor participa la expoziție figurează încă nici un român. Să sperăm că până la Mai...

□ La Paris a încetat din viață James Hackett „socotit cel mai mare actor american“, și unul din marii interpreți shakespearieni din lumea întreagă. Rolul care l'a făcut celebru a fost: Macbeth. Moare în vârstă de 57 ani.

□ D. T. L. Bouvier, membru al Institutului, va scoate în curând o nouă lucrare care prin titlul ei, e așteptată cu curiozitate: **Comunismul la insecte**.

□ In colecția „Le roman de grand existences“ apare, datorită d-lui Louis Dimer „La vie raisonnée de Descartes“.

Redactor PERPESSIGIUS